

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

CURRICULUM NAȚIONAL

УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

Clasele V-IX

- **Curriculum disciplinar**
- **Ghid de implementare**

Chișinău, 2020

CURRICULUM DISCIPLINAR

Aprobat:

- Consiliul Național pentru Curriculum, proces-verbal nr. 22 din 05.07.2019
- Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 906 din 17.07.2019

COORDONATORI:

- **Angela CUTASEVICI**, Secretar de Stat în domeniul educației, MECC
- **Valentin CRUDU**, dr., șef Direcție învățământ general, MECC, coordonator al managementului curricular
- **Ala NIKITCENKO**, dr., consultant principal, MECC, coordonator al grupului de lucru

EXPERȚI-COORDONATORI:

- **Vladimir GUȚU**, dr. hab., prof. univ., USM, expert-coordonator general
- **Ion GUȚU**, dr., conf. univ., USM, expert-coordonator pe aria curriculară *Limbă și comunicare*

GRUPUL DE LUCRU:

- **Diana IGNATENCO** (coordonator), dr., lect. univ., prodecan, US „Al. Russo”, Bălți
- **Angela CEBAN**, grad did. întâi, Gimnaziul s. Slobozia-Șirăuți, r. Briceni
- **Olga CURLEANȚEVA**, grad did. superior, IPLT „V. Suhomlinski”, Edineț
- **Svetlana PODLESNAIA**, grad did. întâi, IPLT „C. Popovici”, s. Nihoreni, r. Râșcani

Українська мова і література : Curriculum național : Clasele 5-9 : Curriculum disciplinar : Ghid de implementare / Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova ; coordonatori: Angela Cutasevici, Valentin Crudu, Ala Nikitcenko ; grupul de lucru: Diana Ignatenco (coordonator) [et al.]. – Chișinău : Lyceum, 2020 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). – 96 p. :fig., tab.

Referințe bibliogr.: p. 88-90 (61 tit.). – 100 ex.

ISBN 978-9975-3400-9-0.

373.5.091:[811.161.2+821.161.2](073)

У 453

GHID DE IMPLEMENTARE

Elaborat în conformitate cu prevederile Curriculumului disciplinar, aprobat la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, prin ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 906 din 17.07.2019

COORDONATORI:

- **Angela CUTASEVICI**, Secretar de Stat în domeniul educației, MECC
- **Valentin CRUDU**, dr., șef Direcție învățământ general, MECC, coordonator al managementului curricular
- **Ala NIKITCENKO**, dr., consultant principal, MECC, coordonator al grupului de lucru

EXPERTI-COORDONATORI:

- **Vladimir GUȚU**, dr. hab., prof. univ., USM, expert-coordonator general
- **Ion GUȚU**, dr., conf. univ, USM, expert-coordonator pe aria curriculară *Limbă și comunicare*

GRUPUL DE LUCRU:

- **Diana IGNATENCO** (coordonator), dr., lect. univ., prodecan, US „Al. Russo”, Bălți
- **Angela CEBAN**, grad did. întâi, Gimnaziul s. Slobozia-Șirăuți, r. Briceni
- **Olga CURLEANȚEVA**, grad did. superior, IPLT „V. Suhomlinski”, Edineț
- **Svetlana PODLESNAIA**, grad did. întâi, IPLT „C. Popovici”, s. Nihoreni, r. Râșcani

ВСТУП

Курикулум з української мови і літератури 2019 року видання для V-IX класів загальноосвітніх закладів Республіки Молдова є складовою частиною Національного Курикулума, зокрема частиною курикулярної галузі *Мова та спілкування*, і становить регламентуючий документ і нормативний акт, передбачений для впровадження в освітній процес у гімназичній ланці.

Вивчення рідної мови етнічними українцями є відображенням мовної політики в країні і ґрунтується на чинних документах, низці законів і підзаконних актів та міжнародних конвенціях, зокрема Рамковій конвенції про захист національних меншин. Основою розробки нового курикулума є *Конституція Республіки Молдова (1994)*, *Кодекс про освіту Республіки Молдова (2014)*, *Стратегії розвитку освіти на 2014-2020 роки «Освіта–2020» (2014)*, *Cadrul Național de Referință al Curriculumului (2017)*, *Базовий курикулум. Система компетенцій для загальної освіти (2018)*, *Спільна європейська система вивчення мов (2018)* тощо.

Курикулум для гімназичної ланки забезпечує наступність від одного ступеня навчання (початкової освіти) до іншого (гімназичної освіти) і базується на сучасних підходах освіти: особистісно-зорієнтованому, компетентнісному, діяльнісному, ціннісному. Курикулум 2019 року належить до четвертого покоління цього типу документів і другого покоління курикулумів, заснованих на компетенціях.

У Курикулумі з української мови та літератури для V-IX класів відображено інтегрований курс мови і літератури, укладений відповідно до сучасної освітньої національної політики Республіки Молдова. У ньому визначено цілі, завдання, одиниці компетенцій, одиниці змісту, технології навчання та оцінювання з української мови і літератури на основі сучасних наукових підходів, з урахуванням специфіки вивчення дисципліни в умовах діаспори. Він виконує дві основні функції: регулювальну і стратегічну, які реалізуються у розділах цього документу.

Необхідність виникнення нового курикулума визначено такими реаліями: закінчення терміну функціонування попереднього курикулума для гімназичної ланки освіти; урахування результатів моніторингу попереднього курикулума, здійсненого в 2017 р.; виникнення нових освітніх та курикулумних політик у галузі розвитку системи освіти; національні і міжнародні тенденції курикулумного розвитку: глобалізація, інтернаціоналізація, технологізація тощо.

У новому Національному курикулумі запропоновано такі зміни:

- розгляд курикулума як системи, що включає поняття: *концепція – галузь – структура – документ – зміст – процес – результат*;

- розширення значення терміну *специфічні компетенції навчальної дисципліни* за виявлення базових ставлень і цінностей, що співвідносяться з профілем випускника гімназичного циклу і умінням учитися протягом життя;
- перегляд системи *одиниць компетенцій* в контексті динаміки формування специфічних компетенцій по класах;
- забезпечення необхідної кількості годин для ефективного процесу викладання-навчання-оцінювання;
- упровадження інтерактивних дидактичних технологій, практичного навчання, проектних методів тощо.

На основі курикулума вчителі укладають індивідуальні плани для учнів з особливими освітніми потребами.

Новий курикулум з української мови і літератури адресовано авторам курикулумів, підручників та інших дидактичних ресурсів, менеджерам, педагогам, учням, батькам, іншим зацікавленим особам.

I. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ КУРИКУЛУМУ З ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА» У ГІМНАЗІЇ

У процесі становлення і розвитку особистості дитини рідна мова має особливе значення. Навчання рідної мови етнічних українців в умовах діаспори спрямовано на вивчення і збереження рідної мови і культури, виховання національної і громадянської самосвідомості, почуття приналежності до народу Республіки Молдова, до її традицій та духовних устремлень.

У Республіці Молдова *українська мова і література* вивчається як предмет у школах з іншою (румунською чи російською) мовою навчання. Специфіка вивчення української мови і літератури в Республіці Молдова визначається широким вживанням українських говірок за відсутності літературного мовлення; функціонуванням румунської та російської літературних мов; багатонаціональністю культури.

Мета навчання інтегрованого курсу української мови і літератури полягає у забезпеченні формування системи компетенцій для виховання творчої, національно свідомої особистості, громадянина Республіки Молдова.

Інтеграція курсу відбувається на ґрунті двох фундаментальних гуманітарних наук – лінгвістики та літературознавства, що виявляється у співвіднесенні основних змістових ліній курикулума: мовленнєвої, комунікативної, літературної (читацької), мовної, соціокультурної.

Мовленнєву лінію складає засвоєння практичних умінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності. Ефективним шляхом для діаспори є шлях опанування унормованою українською мовою від говірки рідного села чи міста до літературного мовлення. Для формування мовленнєвої компетенції пріоритетною є робота з текстом, як адаптованим, так і літературним. Постійної уваги вимагають випадки російської та румунської/молдовської інтерференції. Значна увага приділяється розвитку діалогічного мовлення як найбільш поширеного у мовленнєвій практиці, підвищенню культури мовлення учнів.

Основу **комунікативної лінії** складають знання, уміння та навички, що обумовлюють успішність особистості в суспільній діяльності. Рівень комунікативного розвитку має особистісний характер, позначається на суб'єктній позиції в повсякденній діяльності.

Літературна лінія формується у процесі комплексного вирішення системи завдань: зацікавлення учнів читанням; розвиток інтересу до створення постійної потреби у читанні; добір літературних творів відповідно до віку та особистісних інтересів; забезпечення системних знань учнів з теорії літератури; поетапне формування навичок аналізу художнього твору; організація навчально-дослідницької роботи школярів; розвиток усного та писемного мовлення; вдосконалення естетичного смаку учнів.

Мовна лінія забезпечує засвоєння головних особливостей фонетичної, лексичної, словотворчої, граматичної та правописної систем української мови. Зміст мовної лінії визначено з огляду на практичне користування українською мовою в повсякденному житті.

Соціокультурну лінію підпорядковано вихованню громадянина незалежної Республіки Молдова, який усвідомлює власну лінгвістичну і культурну ідентичність у національному контексті та виявляє толерантність, інтерес і відкритість до міжкультурного діалогу. Соціокультурна лінія реалізується у мовленнєвій діяльності, у змісті текстів, вправ, практичних завдань тощо і створює умови для інтегрування курсу української мови та літератури з іншими дисциплінами.

Охарактеризовані змістові лінії відповідають ключовим компетенціям: **мовленнєвій, комунікативній, літературній, мовній, соціокультурній**. Кожна з перелічених видів компетенцій реалізується змістом дисципліни в нерозривній єдності.

Інтеграції лінгвістичної та літературознавчої освіти в гімназичній ланці сприяють уведені у структуру змісту комунікативні теми, спільні для освітньої галузі *Мова та спілкування*. Система комунікативних тем забезпечує об'єднання мовленнєвої, мовної, літературної і соціокультурної ліній, сприяє інтеграції дисципліни з іншими дисциплінами гімназичної ланки.

Нова концепція курикулумів з мови та літератури забезпечує уніфікацію структури всіх курикулумів з дисциплін, які вивчаються в курикулумній галузі Мова та спілкування, та значно полегшує їх вивчення.

Зміст навчання дисципліни «Українська мова та література» містить такі компоненти:

- знання про систему мови і мовлення;
- знання про норми сучасної української літературної мови;
- знання і вміння, необхідні для реалізації різних видів мовленнєвої діяльності;
- знання змісту пропонованих для вивчення художніх текстів;
- знання і розуміння художньої своєрідності літературних творів;
- знання ролі виразних засобів і художніх прийомів у структурі твору.

Зміст навчання дисципліни «Українська мова і література» визначається загальною спрямованістю освітнього процесу на досягнення ключових і трансверсальних компетенцій та предметних цілей навчання, виражених у термінах **компетенцій**.

Шкільна компетенція – це інтегрована система знань, умінь, навичок, ставлень і цінностей, які учні набувають під час навчання і використовують у специфічних контекстах, адаптованих до вікових особливостей та пізнавального рівня. Сформовані компетенції спрямовані забезпечити вміння розв'язувати проблеми не тільки у навчанні, а й у трудовій діяльності та суспільному житті. Компетенції формуються комплексно, тобто в ході вивчення всіх шкільних дисциплін і протягом усіх років навчання.

Система компетенцій для гімназичних класів включає:

Ключові/трансверсальні/трансдисциплінарні компетенції,
Специфічні компетенції навчальних дисциплін,
Одиниці компетенцій.

Компетенції гімназичної ланки освіти базуються на сучасній загальнодидактичній системі ключових і специфічних компетенцій.

Ключові/трансверсальні компетенції відображають міжнародні тенденції розвитку освітніх стратегій, визначають цілі шкільної освіти в Республіці Молдова, становлять головну курикулумну категорію. Вони позначають очікування суспільства щодо шкільної освіти в цілому і щодо найзагальніших досягнень учнів по завершенню навчання у школі.

Трансверсальність – важлива характеристика ключових компетенцій. Ключові/трансверсальні компетенції перетинають різноманітні сфери суспільного життя і межі навчальних дисциплін. Отже, трансверсальні компетенції можуть бути, водночас, і трансдисциплінарними, більшою мірою властивими навчальним дисциплінам.

Трансдисциплінарні компетенції:

- конкретизують трансверсальні компетенції з певних галузей знань/курикулумних галузей;
- інтегрують різноманітні дії, спільні/асоційовані для різних навчальних дисциплін, зазвичай, з однієї курикулумної галузі;
- визначають тематичне коло, спільне для навчальних дисциплін гімназичної ланки.

Ключові/трансверсальні компетенції стосуються різних сфер соціального життя, носять трансдисциплінарний характер і можуть бути конкретизовані у специфічних компетенціях з дисципліни, одиницях компетенцій, навчальній діяльності та рекомендованих шкільних продуктах.

За реалізації трансдисциплінарного підходу, спрямованого на створення цілісного бачення світу, на досягнення реальності в її складності і різноманітності, формуються трансдисциплінарні компетенції – знання, вміння і ціннісні орієнтації, що виходять за межі конкретних шкільних дисциплін. Ці компетенції дозволяють встановити інтегративні зв'язки між природничими, гуманітарними, соціальними науками, а також мистецтвом та іншими сферами духовного досвіду людства. Трансдисциплінарність відображає можливості і взаємодії багатьох дисциплін у вирішенні комплексних проблем, дозволяє створити цілісну картину світу, розглянути його різноманіття в єдності.

Ключові/трансверсальні/трансдисциплінарні компетенції формуються і розвиваються прогресивно за рівнями й циклами освіти. Відповідно до місії й можливостей гімназичного циклу освіти виділяються **два** характерні етапи: **етап базових надбань – 5-7 класи; етап розвитку – 8-9 класи.**

Специфічні компетенції навчальної дисципліни виводяться з трансдисциплінарних і ключових/трансверсальних компетенцій. Специфічні компетенції навчальної дисципліни – це інтегровані системи знань, умінь і навичок, ставлень і цінностей, які повинна сформувати/розвинути навчальна дисципліна на гімназичному рівні освіти, відповідно до шкільного навчання в цілому [Cadrul de Referință al Curriculumului Național, 2017:24].

Одиниці компетенцій – це складові компетенцій, які опосередковують формування специфічних компетенцій. У кожному предметному курикулумі одиниці компетенцій структуруються і розвиваються за навчальними одиницями, відповідно по класах [Cadrul de Referință al Curriculumului Național, 2017:24-25]. Вони відображають ті знання, вміння, ставлення і цінності, які учні повинні здобути у процесі вивчення конкретних тем з української мови та літератури. Їх засвоєння – умова для розвитку специфічних компетенцій.

Одиниці компетенцій визначено згідно із специфічними компетенціями і співвіднесено з одиницями змісту за принципом ускладнення від класу до класу. Вони відображають еволюцію учня в процесі оволодіння специфічними компетенціями до кінця вивчення дисципліни в гімназичному центрі.

Рекомендовані види навчальної діяльності та шкільні продукти являють собою певний перелік завдань, комунікативних ситуацій, видів діяльності, які є значущими для формування одиниць компетенцій.

Курикулум є і системою продуктів, які є результатом формування специфічних компетенцій. Новий курикулум забезпечує вчителю і учню можливості широкого вибору рекомендованих продуктів. Учитель може доповнити запропонований список в залежності від специфіки конкретного класу, наявних ресурсів тощо.

II. АДМІНІСТРУВАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Українська мова та література				
Статус предмета	Курикулумна галузь знань	Клас	Кількість годин на тиждень	Загальна кількість годин на рік
Обов'язковий	Мова та спілкування	V	3	102
Обов'язковий	Мова та спілкування	VI	3	102
Обов'язковий	Мова та спілкування	VII	3	102
Обов'язковий	Мова та спілкування	VIII	3	102
Обов'язковий	Мова та спілкування	IX	3	99

III. СПЕЦИФІЧНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА»

Учень здатний

1. Сприймати і розуміти художні і нехудожні тексти через різноманітні стратегії, демонструючи спостережливість і творчий підхід.
2. Брати участь у комунікативній взаємодії відповідно до різноманітних мовленевих ситуацій, демонструючи внутрішню лексико-граматичну зв'язність і доцільність дискурсу.
3. Інтегрувати лінгвістичні та читацькі уміння з урахуванням шкільного та життєвого контексту, виявляючи позитивне ставлення та інтерес до читання.
4. Створювати усні і писемні тексти різних типів на різноманітних інформаційних носіях, коректно використовуючи орфографічні, лексичні, фонетичні, граматичні норми сучасної української літературної мови для реалізації своїх комунікативних прагнень, демонструючи самоконтроль, допитливість та творче ставлення.
5. Усвідомлювати лінгвістичну і культурну ідентичність у національному контексті, виявляючи толерантність та допитливість.

IV. ОДИНИЦІ НАВЧАННЯ

5 КЛАС

РЕКОМЕНДОВАНИЙ РОЗПОДІЛ ОДИНИЦЬ ЗМІСТУ ЗА ГОДИНАМИ

Одиниці змісту	Кількість годин
<p><i>Мова і мовлення.</i> Літературна мова й усне (діалектне) мовлення. Тема й основна думка висловлювання. Діалог. Складання діалогів. Пряма мова. Лист.</p> <p><i>Повторення вивченого в початкових класах.</i> Морфологія. Самостійні частини мови. Синтаксис і пунктуація. Словосполучення. Речення. Головні і другорядні члени речення. Однорідні члени речення. Речення просте і складне.</p> <p><i>Фольклор</i> (усна народна творчість) і <i>література</i>. Образність як особливість фольклорного і літературного твору. Поняття про образ-персонаж. Міф як давній фольклорний жанр. Загадка народна і літературна. Прислів'я і приказки. Казка народна і літературна. Казки про тварин. Конфлікт у казці.</p>	15
<p><i>Текст, його ознаки.</i> Заголовок тексту. Поділ тексту на частини. Простий план тексту. Переказ тексту. Текст-розповідь.</p> <p><i>Фонетика і орфографія.</i> Милозвучність та чіткість вимови як особливість українського мовлення. Голосні та приголосні звуки. Український алфавіт. Знаки письма. Склад і основні правила переносу. Наголос. Літературна вимова і правопис наголошених та ненаголошених голосних. Фонетичний аналіз слова. Милозвучне чергування <i>у-в, і-й</i>. Спрощення в групах приголосних. Вживання апострофа, м'якого знаку. Подвоєння приголосних. <i>И-І</i> у словах іншомовного походження.</p> <p><i>Література і фольклор.</i> Оповідання як жанр літератури. Поняття про літературний пейзаж. Ліричний твір. Уособлення. Народна календарно-обрядова поезія зимового циклу. Колядки. Щедрівки.</p>	25
<p><i>Поняття про стилі мовлення.</i> Розмовний, науковий і художній стилі мовлення. Розрізнення текстів художнього і наукового стилів. Складання діалогів.</p> <p><i>Лексика і орфографія.</i> Лексичне значення слова. Однозначні й багатозначні слова. Пряме й переносне значення слова. Групи слів за значенням (синоніми, антоніми, омоніми). Лексика художнього і наукового стилів.</p> <p><i>Оповідання.</i> Тема, події (фабула) та персонажі оповідання. Характеристика персонажа. Ліричний твір. Епітет.</p>	15
<p><i>Текст-опис.</i> Усний і письмовий переказ тексту з елементами опису (предмета, тварини тощо) у художньому стилі.</p> <p><i>Будова слова і орфографія.</i> Спільнокореневі слова. Форми слова. Основа слова. Корінь, суфікс, префікс і закінчення – значущі частини слова. Розбір слова за будовою. Літературна вимова і правопис слів з префіксами <i>з-, с-, роз-, без-</i>. Правопис префіксів <i>пре-, при-</i> (в залежності від лексичного значення слова).</p> <p><i>Словотвір і орфографія.</i> Способи словотвору. Утворення і правопис слів з суфіксами <i>-зьк-, -ськ-, -цьк-; -н-</i>.</p> <p><i>Народна календарно-обрядова поезія весняного циклу.</i> Веснянки та гаївки. Епітет, уособлення (персоніфікація) як засоби творення образу у фольклорному та літературному творі. Легенда народна і літературна. Пейзажна лірика про весну.</p>	20

<p><i>Письмовий переказ тексту з елементами опису (предмета, тварини тощо) у художньому стилі.</i></p> <p><i>Синтаксис. Пунктуація. Речення. Головні і другорядні члени речення: підмет, присудок, додаток, означення, обставина. Речення із звертанням.</i></p> <p><i>Образ рідного краю в ліриці. Фольклорні та літературні образи-персонажі.</i></p> <p><i>Література рідного краю.</i></p> <p><i>Повторення й узагальнення в кінці року.</i></p>	10
	85
Майстерні (творчого письма, побудови знань, конструювання, відносин і ціннісних орієнтацій)	5
Контрольні роботи	7
Години на розсуд учителя	5
Кількість годин на рік	102

СПЕЦИФІЧНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА»

Учень здатний

1. Сприймати і розуміти художні і нехудожні тексти через різноманітні стратегії, демонструючи спостережливість і творчий підхід.
2. Брати участь у комунікативній взаємодії відповідно до різноманітних мовленевих ситуацій, демонструючи внутрішню лексико-граматичну зв'язність і доцільність дискурсу.
3. Інтегрувати лінгвістичні та читацькі уміння з урахуванням шкільного та життєвого контексту, виявляючи позитивне ставлення та інтерес до читання.
4. Створювати усні і писемні тексти різних типів на різноманітних інформаційних носіях, коректно використовуючи орфографічні, лексичні, фонетичні, граматичні норми сучасної української літературної мови для реалізації своїх комунікативних прагнень, демонструючи самоконтроль, допитливість та творче ставлення.
5. Усвідомлювати лінгвістичну і культурну ідентичність у національному контексті, виявляючи толерантність та допитливість.

Одиниці компетенцій	Одиниці змісту	Рекомендовані види навчальної діяльності та очікувані результати
<p>Учень здатний</p> <p>1.1. Сприймати і розуміти мовлення співрозмовника в різних мовленнєвих ситуаціях.</p> <p>1.2. Орієнтуватися в умовах спілкування, співвідносити власне мовлення з умовами спілкування.</p> <p>1.3. Визначати й формулювати тему й основну думку про-слуханого та прочитаного тексту, <i>добирати до нього заголовок, складати простий план тексту і переказувати</i> за ним.</p> <p>1.4. Знати і знаходити у тексті ознаки різних типів мовлення; <i>розрізняти</i> тексти вивчених стилів мовлення.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Мова і мовлення. Літературна мова й усне (діалектне) мовлення. Особливості мовлення українців Республіки Молдова. Тема й основна думка висловлювання. Діалог. Складання діалогів. Пряма мова. Лист.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Повторення вивченого в початкових класах. Морфологія. Самостійні частини мови. Синтаксис і пунктуація. Словосполучення. Речення. Головні і другорядні члени речення. Однорідні члени речення. Речення просте і складне.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Фольклор (усна народна творчість) і література. Образність як особливість фольклорного і літературного твору. Поняття про образ-персонаж. Міф як прадавній фольклорний жанр. Загадка народна і літературна. Прислів'я і приказки. Казка народна і літературна. Казки про тварин. Конфлікт у казці.</p>	<p>Аудіювання художніх і навчальних текстів; <i>розрізнення</i> літературного і діалектного мовлення, фольклорних та літературних творів; <i>розпізнавання</i> частин мови в літературних текстах.</p> <p><i>Виконання</i> артикуляційних вправ; <i>вимовляння</i> скоромовок.</p> <p><i>Конструювання</i> речень із вивченими частинами мови, зі словами, вжитими в прямому і переносному значенні, синонімами та антонімами.</p> <p><i>Складання</i> висловлення (тексту) за змістом прислів'я, за ілюстрацією (або коміксом), з використанням опорних словосполучень.</p> <p><i>Аудіозапис</i> листа-привітання з дотриманням правил орфоєпії.</p> <p><i>Лист</i> з використанням звертань</p> <p><i>Переказ</i> тексту (усний і письмовий) з елементами опису тварини.</p> <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – усний і письмовий переказ – усний діалог етикетного характеру – монологічне висловлення – «Словничок ввічливості» – лист до рідної людини – «Скарбничка загадок»

<p>2.1. Дотримуватися мовленнєвого етикету, основних правил спілкування, норм української літературної мови.</p> <p>2.2. Комунікативно виправдано <i>добирати</i> вербальні і невербальні засоби і способи для оформлення думок, почуттів у різних сферах спілкування.</p> <p>2.3. <i>Встановлювати і підтримувати</i> контакт із співрозмовником, змінювати стратегію, мовленнєву поведінку залежно від комунікативної ситуації.</p> <p>2.4. <i>Обґрунтовувати</i> власну думку, <i>створювати</i> висловлення.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Текст, його ознаки. Заголовок тексту. Поділ тексту на частини. Простий план тексту. Переказ тексту. Текст-розповідь.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Фонетика і орфографія Милозвучність та чіткість вимови як особливості українського мовлення. Голосні та приголосні звуки. Український алфавіт. Знаки письма. Склад і основні правила переносу. Наголос. Літературна вимова і правопис наголошених та ненаголошених голосних. Фонетичний аналіз слова. Милозвучне чергування у-в, і-й. Спрощення в групах приголосних. Вживання апострофа, м'якого знаку. Подвоєння приголосних. И–І у словах іншомовного походження.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Література і фольклор. Оповідання як жанр літератури. Поняття про літературний пейзаж. Ліричний твір. Уособлення. Народна календарно-обрядова поезія зимового циклу. Колядки. Щедрівки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Тлумачення</i> значень слів, сталих виразів, прислів'їв, приказок, їх добір відповідно до мети висловлювання та ситуації спілкування. - <i>Завдання</i> на вдосконалення вмінь підтримувати діалог зустрічними питаннями і відповідями. - <i>Складання й розігрування</i> діалогу з використанням слів, у вимові яких часто трапляються помилки, з використанням запропонованих або самостійно дібраних синонімів, антонімів. - <i>Обмін</i> враженнями за прочитаним. - <i>Добір</i> заголовка до тексту та його частин. - Усний переказ тексту. - Докладний (письмовий) переказ тексту-розповіді. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>простий план тексту</i> - <i>групова робота «Словесний малюнок»</i> - <i>інсценівка фольклорного чи літературного твору (уривку)</i>
--	---	--

<p>3.1. Усвідомлено, виразно, вільно <i>читати</i> тексти різних типів, стилів, жанрів, <i>використовуючи</i> різні види читання.</p> <p>3.2. <i>Розрізняти</i> головні і другорядні персонажі.</p> <p>3.3. <i>Оцінювати</i> вчинки героїв та життєві ситуації, в які потрапляють герої твору, із прочитаного чи прослуханого тексту.</p> <p>3.4. <i>Розглядати</i> зміст, учинки героїв, авторську позицію з погляду національних і загальнолюдських цінностей.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Поняття про стилі мовлення. Розмовний, науковий і художній стилі мовлення. Розрізнення текстів художнього і розмовного стилів. Складання діалогів.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Лексика і орфографія Лексичне значення слова. Однозначні й багатозначні слова. Пряме й переносне значення слова. Групи слів за значенням (синоніми, антоніми, омоніми). Лексика художнього, розмовного і наукового стилів.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Оповідання. Тема, події (фабула) та персонажі оповідання. Характеристика персонажа. Ліричний твір. Епітет.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Відпрацювання</i> техніки читання мовчки та вголос текстів різних стилів і типів мовлення. - <i>Читання</i> в особах казок, байок, уривків літературних творів. - <i>Визначення</i> теми твору, переказ подій, характеристика персонажів. - <i>Відтворення</i> літературних пейзажів і пейзажів, спостережених у житті з використанням синонімів та антонімів. - <i>Уявний діалог</i> з персонажем твору. - <i>Переказ</i> цікавого епізоду з твору. - <i>Знаходження</i> слів у переносному значенні (епітетів) у творі. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>виразне читання та переказ твору</i> - <i>висловлення про твір</i> - <i>розповідь про власні враження, викликані художнім словом</i> - <i>читання вірша напам'ять</i>
--	--	--

<p>4.1. Знати основні відомості з вивчених розділів української мови.</p> <p>4.2. Використовувати у писемному мовленні вивчені правила орфографії і пунктуації.</p> <p>4.3. Розуміти зображувально-виражальні можливості української мови.</p> <p>4.4. Удосконалювати писемні тексти за змістом та граматичною правильністю.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Текст-опис. Усний переказ тексту з елементами опису (предмета, тварини тощо) у художньому стилі.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Будова слова і орфографія. Спільнокореневі слова. Форми слова. Основа слова. Корінь, суфікс, префікс і закінчення – значущі частини слова. Розбір слова за будовою. Літературна вимова і правопис слів з префіксами з-, с-, роз-, без-. Правопис префіксів пре-, при- (в залежності від лексичного значення слова).</p> <p>Словотвір і орфографія. Способи словотвору. Утворення і правопис слів з суфіксами -зьк-, -ськ-, -цьк-, -н-.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Народна календарно-обрядова поезія весняного циклу. Веснянки та гаївки. Епітет, уособлення (персоніфікація) як засоби творення образу у фольклорному та літературному творі. Легенда народна і літературна. Пейзажна лірика про весну.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Завдання на вдосконалення каліграфічного запису слів і тексту з підручника, дошки, з голосу з дотриманням правил української орфографії і пунктуації. - Вправи на вдосконалення літературної вимови і грамотного написання слів з вивченими орфографіями. - Знаходження в тексті і тлумачення синонімів, антонімів, омонімів, багатозначних слів. - Завдання на заміну слів розмовного стилю літературною лексикою. - Розбір слова за будовою. - Утворення спільнокореневих слів за допомогою суфіксів і префіксів та складання з ними речень. - Редагування речень. - Твір-розповідь з елементами опису. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Цікава професія – редактор» (робота з деформованими текстами) - груповий словник «Говорить правильно» - індивідуальний проект «Мої поради літературному герою» - вітальна листівка - загадки, укладені з використанням антонімів, омонімів
--	---	--

<p>5.1. Усвідомлювати своєрідність української мови й себе як її носія в багатомовному середовищі Республіки Молдова.</p> <p>5.2. Використовувати українську мову як рідну з почуттям гордості і поваги до історії, культури й цінностей Батьківщини.</p> <p>5.3. Усвідомлювати необхідність бути готовим і здатним дотримуватися морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Письмовий переказ тексту з елементами опису (предмета, тварини тощо) у художньому стилі.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Синтаксис і пунктуація. Речення. Головні і другорядні члени речення: підмет, присудок, додаток, означення, обставина. Речення із звертанням.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Образ рідного краю в ліриці. Фольклорні та літературні образи-персонажі. Література рідного краю. Повторення й узагальнення в кінці року.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Лінгвістичні ігри, літературні ігри. - Вікторина. - Лінгвістичний експеримент. - Складання і розгадування ребусів і кросвордів. - Читання текстів. - Тест для самооцінювання. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - мовленнєва діяльність за темами «Моя Батьківщина Республіка Молдова і рідна українська мова», «Дитинство і родина» - розповідь про традиції та звичаї українського народу
--	--	---

ТЕМАТИКА І РЕКОМЕНДОВАНІ ТВОРИ ДЛЯ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(Орієнтовний список творів)

- I. МОЯ БАТЬКІВЩИНА РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА І РІДНА УКРАЇНСЬКА МОВА.** Наша Батьківщина – Республіка Молдова. Республіка Молдова – багатонаціональна держава. Українська мова – рідна мова українців Республіки Молдова. **Д. Павличко** «Рідна мова», **І. Багряний** «Рідна мова», **Г. Рогова** «Слово українське», **Д. Павличко** «Де найкраще місце на землі», **Б. Лепкий** «Рідна стріха».
- II. ТЕПЛО РІДНОГО ДОМУ.** Дитинство і родина. «Ой роде наш красний». «Мамина пісня». «Шануй батька й неньку, то буде тобі скрізь гладенько». Всі люди – брати й сестри. Який ти син і онук? Рід, родовід, родина, дім. Взаємини в українській родині. Родинні цінності, свята й традиції. **М. Вінграновський** «Перша колискова», **Т. Кисіль** «Мамочко мила, скажи своїй доні...».
- III. ДОБРО І КРАСА – ОСНОВА ЖИТТЯ НА ЗЕМЛІ.** Добро та хоробрість. Доброта – це життєдайний порятунок людства чи непотрібний пережиток? Хоробрість як національна риса характеру. **С. Чернілевський** «Забула внучка в баби черевички», **І. Жиленко** «Жар-птиця». Тексти художньої літератури. Навчальні тексти за темою.
- IV. СВІТ МОЇХ ЗАХОПЛЕНЬ.** Ігри та розваги «Казка», «Спогади», народні ігри «Воротар», «Хрещик», «Віночок» тощо. **В. Нестайко** «Тореадори з Васюківки», вірші **Наталі Забіли**, **Є. Желєзняков** «Маленький кухар», «Колискова», **Леся Українка** «Мрії». Тексти художньої літератури. Навчальні тексти за темою.

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ЧИТАННЯ ТА ВИВЧЕННЯ

- Міф.** «Створення світу», «Дерево Життя та вирій». **Прислів'я та приказки.**
- Загадка народна і літературна.** **Л. Глібов** «Химерний, маленький», «Котилася тарілочка», **О. Олесь** «Капустонька».
- Казка про тварин.** «Пан Коцький», «Як звірі хату будували». **І. Франко** «Фарбований Лис», **В. Королів-Старий** «Хуха-Моховинка».
- Оповідання.** **М. Коцюбинський** «Харитя».
- Пейзажна лірика.** **Леся Українка** «Мамо, іде вже зима», **В. Сосюра** «Зима», **М. Коцюбинський** «Ялинка».
- Колядки.** «Добрий вечір тобі, пане господарю», «Нова радість стала».
- Щедрівки.** «Щедрик, щедрик, щедрівочка», «Чи дома, дома пан господар».
- Т. Шевченко** «Садок вишневий коло хати...», «І досі сниться: під горою», «За сонцем хмаронька пливе...».
- С. Васильченко** «Свекор».
- Народні веснянки та гаївки.** «Ой весна, весна – днем красна», «Весняночко-паняночко». **Легенда.** «Березень і Квітень». **Е. Заржицька** «Як з'явилася червона калина». **Г. Тютюнник** «Ласочка». **М. Вінграновський** «Сіроманець».

М. Вінграновський «На рябому коні прилетіла весна», **В. Сосюра** «Люблю весну», **М. Рильський** «Вербова гілка».

Література рідного краю. Твори українських письменників Молдови або твори молдавських письменників, перекладені українською мовою (за вибором учителя).

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

Прислів'я і приказки, загадки (за вибором учнів). **В. Сосюра** «Зима». Колядка, щедрівка (за вибором учнів). **Т. Шевченко** «Садок вишневий коло хати...». **Веснянка, гаївка** (за вибором учнів). **В. Сосюра** «Люблю весну».

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ДОДАТКОВОГО ЧИТАННЯ

Міф «Першобог Рід-Сокіл» чи інші за вибором. **С. Руданський** «Вовки». Колядка «По всьому світу стала новина». **Щедрівка** «Старий рік минає», «Прийшли щедрувати». Колядки та щедрівки рідного краю. **О. Олесь** «Ялинка». **Веснянка** «Ой весно, весно», «Дівки-чарівниці». **В. Близнець** «Кривенька». **З. Гурська** «Рідний поріг», **Ю. Дячук** «Поспівай зі мною», **І. Кравчук** «Батьківщина», **С. Лозинська** «Мое гніздо».

НА КІНЕЦЬ V КЛАСУ УЧЕНЬ ЗДАТНИЙ:

- **сприймати на слух і знаходити** у тексті ключові фрази, слова, образи;
- **відрізняти** нову інформацію від уже відомої, **виділяти головне** з-поміж другорядного;
- **визначати** тему і мету спілкування, в залежності від яких **формулювати власні** висловлення, **переказувати** одержане повідомлення;
- **дотримуватися** правил спілкування у парі (групі), толерантно **відстоюючи** власну позицію в дискусії;
- **сприймати і читати** вільно, виразно, вдумливо тексти вивчених функціонально-сміслових стилів, типів та жанрів;
- **сприймати** усну народну творчість як невід'ємну частину української національної культури;
- **використовувати** практично вивчені правила з орфографії та пунктуації;
- **встановлювати** соціальні контакти з представниками інших культур, вживаючи повсякденні форми етикету;
- **усвідомлювати** необхідність та здатність дотримування морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті;
- **усвідомлювати** важливість вивчення української мови і літератури як рідної для українців Республіки Молдова.

6 КЛАС

РЕКОМЕНДОВАНИЙ РОЗПОДІЛ ОДИНИЦЬ ЗМІСТУ ЗА ГОДИНАМИ

Одиниці змісту	Кількість годин
<p><i>Вступ. Повторення вивченого у 5-му класі.</i> Розмовний, науковий і художній стилі мовлення. Повторення відомостей про текст. Види (типи) тексту. Будова тексту. Фонетичний принцип української орфографії. Основні орфограми. Частини мови. Словосполучення і речення.</p> <p>Основні особливості наукового і художнього стилів. Лексика наукового і художнього стилів. Шкільна та життєва ситуації спілкування.</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія.</i> Групи слів за походженням: власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Групи слів за вживанням: загальноновживані, діалектні, застарілі слова, неологізми. Українські фразеологізми.</p> <p><i>Календарно-обрядова поезія осіннього циклу.</i> Жнивварські пісні. Уособлення. Прислів'я і приказки про працю, про добро. <i>Чарівна казка.</i> Конфлікт добра і зла. Гіпербола як засіб творення образу.</p>	18
<p><i>Особливості будови тексту-опису.</i> Текст-опис приміщення, інтер'єру тощо за картиною.</p> <p><i>Морфологія і орфографія.</i> Самостійні частини мови.</p> <p>Іменник. Іменник як самостійна частина мови: лексичне значення, граматичні ознаки, синтаксична роль. Власні і загальні іменники. Велика буква і лапки у власних назвах. Рід як постійна ознака іменника. Число і відмінок як змінні ознаки іменника, правопис. Відмінювання іменника. Типи відмін іменників. Правопис іменників 1-ої, 2-ої, 3-ої відмін. Основні способи творення іменників. <i>Не</i> з іменниками.</p> <p><i>Байка</i> народна і літературна. <i>Повість</i> як жанр літератури. Епічний твір. Ліричний твір. Ліричний герой.</p>	30
<p><i>Текст-опис природи.</i> Усний і письмовий переказ художнього тексту з елементами опису природи. Письмовий твір-опис природи в художньому стилі на основі особистих вражень або за картиною.</p> <p><i>Прикметник.</i> Прикметник як самостійна частина мови: лексичне значення, граматичні ознаки, синтаксична роль. Відмінювання прикметників твердої і м'якої групи. Якісні прикметники. Вищий та найвищий ступені порівняння, утворення та правопис. Відносні прикметники, утворення та правопис. Присвійні прикметники, утворення та правопис. Утворення складних прикметників, правопис разом і через дефіс.</p> <p><i>Основні засоби характеристики персонажа епічного твору:</i> портрет, вчинки, ставлення.</p>	17

<p><i>Текст-роздум: особливості будови. Усний переказ художнього тексту з елементами роздуму.</i></p> <p><i>Числівник. Числівник як самостійна частина мови: лексичне значення, граматичні ознаки, синтаксична роль. Відмінювання і правопис кількісних і порядкових числівників. Правопис складних і складених числівників. Вживання числівників на позначення дати і часу.</i></p> <p><i>Займенник. Займенник як самостійна частина мови: лексичне значення, граматичні ознаки, синтаксична роль. Особові займенники. Зворотний займенник себе. Присвійні займенники. Питальні та відносні займенники. Заперечні займенники. Ні в заперечних займенниках. Неозначені займенники, їх правопис. Вказівні та означальні займенники.</i></p> <p><i>Календарно-обрядова поезія літнього циклу. Русальні пісні. Купальські пісні. Образ літа в ліриці. Епітет, порівняння, уособлення як засоби творення образу в ліриці.</i></p>	16
<p><i>Письмовий переказ художнього тексту з елементами роздуму.</i></p> <p><i>Література рідного краю.</i></p> <p>Образ природи в літературі рідного краю.</p> <p><i>Повторення й узагальнення в кінці року.</i></p>	4
	85
Майстерні (творчого письма, побудови знань, конструювання, відносин і ціннісних орієнтацій)	5
Контрольні роботи	7
Години на розсуд учителя	5
Кількість годин на рік	102

СПЕЦИФІЧНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА»

Учень здатний

1. Сприймати і розуміти художні і нехудожні тексти через різноманітні стратегії, демонструючи спостережливість і творчий підхід.
2. Брати участь у комунікативній взаємодії відповідно до різноманітних мовленевих ситуацій, демонструючи внутрішню лексико-граматичну зв'язність і доцільність дискурсу.
3. Інтегрувати лінгвістичні та читацькі уміння з урахуванням шкільного та життєвого контексту, виявляючи позитивне ставлення та інтерес до читання.
4. Створювати усні і писемні тексти різних типів на різноманітних інформаційних носіях, коректно використовуючи орфографічні, лексичні, фонетичні, граматичні норми сучасної української літературної мови для реалізації своїх комунікативних прагнень, демонструючи самоконтроль, допитливість та творче ставлення.
5. Усвідомлювати лінгвістичну і культурну ідентичність у національному контексті, виявляючи толерантність та допитливість.

Одиниці компетенції	Одиниці змісту	Рекомендовані види навчальної діяльності та очікувані результати
<p>Учень здатний</p> <p>1.1. Адекватно сприймати, розуміти, оцінювати і відтворювати почуте чи прочитане.</p> <p>1.2. Розрізняти, визначати, характеризувати почутий чи прочитаний текст за вивченим стилем та типом мовлення.</p> <p>1.3. Складати і послідовно викладати зміст висловлювання у процесі мовленнєвої діяльності.</p> <p>1.4. Контролювати, самоконтролювати результати мовленнєвої діяльності</p>	<p>Вступ. Повторення вивченого у 5-му класі. Розмовний, науковий і художній стилі мовлення. Повторення відомостей про текст. Види (типи) тексту. Будова тексту. Фонетичний принцип української орфографії. Основні орфограми. Частини мови. Словосполучення і речення.</p> <p>Базові відомості з теорії мовлення Основні особливості наукового і художнього стилів. Лексика наукового і художнього стилів. Шкільна та життєва ситуації спілкування.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Лексикологія і фразеологія. Групи слів за походженням: власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Групи слів за вживанням: загальноживані, діалектні, застарілі слова, неологізми. Українські фразеологізми. Базові відомості з теорії літератури Календарно-обрядова поезія осіннього циклу. Жнивниські пісні. Уособлення. Прислів'я і приказки про працю, про добро. Чарівна казка. Конфлікт добра і зла. Гіпербола як засіб творення образу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Аудіювання і читання текстів (уривків) у ху- дожньому та науковому стилі. – Складання простих речень за ключовими сло- вами на задану тематику. – Складання й розігрування діалогу з викорис- танням прислів'їв та приказок відповідно до запропонованої ситуації спілкування. – Обмін думками та враженнями від художнього твору. – Порівняння опису в художньому і науковому стилях. – Складання діалогів-розпитувань у сімейному колі з використанням діалектних, застарілих слів та фразеологізмів. – Читання в особах та переказ казки або били- ни; знаходження і тлумачення застарілих слів <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – лист до осені, листівка – словничок фразеологізмів – усний переказ тексту – ілюстрація до жнивниської пісні, казки

<p>2.1. Підпорядковувати запропоновані висловлювання темі й основній думці тексту.</p> <p>2.2. Складати підготовлені усні висловлювання вивчених стилів, типів мовлення.</p> <p>2.3. Ініціювати, підтримувати розмову й <i>реагувати</i> на репліки співрозмовника в різних ситуаціях спілкування.</p> <p>2.4. Обгрунтовувати власну думку, <i>створювати</i> висловлення, <i>будувати</i> зв'язні висловлення залежно від комунікативної ситуації.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Особливості будови тексту-опису. Текст-опис приміщення, інтер'єру тощо за картиною.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Морфологія і орфографія. Самостійні частини мови. Іменник Іменник як самостійна частина мови: лексичне значення, граматичні ознаки, синтаксична роль. Власні і загальні іменники. Велика буква і лапки у власних назвах. Рід як постійна ознака іменника. Число і відмінок як змінні ознаки іменника, правопис. Відмінювання іменника. Типи відмін іменників. Правопис іменників 1-ої, 2-ої, 3-ої, 4-ої відмін. Основні способи творення іменників. Не з іменниками.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Байка народна і літературна. Повість як жанр літератури. Епічний твір. Ліричний твір. Ліричний герой.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Виразне читання</i> художнього твору. – <i>Визначення</i> теми, типу і стилю тексту, його мовних засобів, відомого і нового, <i>формулювання</i> головної думки тексту. – <i>Поділ</i> його на мікротеми (частини), їх <i>називання</i>. – <i>Складання</i> плану тексту. – <i>Переказ</i> тексту за планом. – <i>Складання</i> та <i>розігрування</i> діалогу. – <i>Вибірковий переказ</i> епізоду з твору. – <i>Усний твір-опис</i> приміщення на основі особистих вражень або за картиною в художньому стилі. – <i>Детальний (письмовий) переказ</i> тексту, що містить опис приміщення. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>діалог-телефонна розмова</i> – <i>план опису приміщення</i> – <i>усний твір-опис приміщення</i> – <i>декламація ліричного твору</i> – <i>груповий проект «Словничок неологізмів»</i>
---	---	--

<p>3.1. Усвідомлено, виразно, вільно <i>читати</i> тексти різних типів, стилів, жанрів, <i>коментувати</i> їх, визначаючи тему й основну думку.</p> <p>3.2. Адекватно й емоційно <i>сприймати</i> зміст художнього твору, <i>коментувати</i> зміст.</p> <p>3.3. <i>Підтверджувати</i> свою думку уривками тексту, пов'язувати зміст тексту з життєвими ситуаціями.</p> <p>3.4. <i>Висловлювати</i> власне ставлення до літературних героїв; <i>визначати</i> причиново-наслідкові зв'язки між фактами і явищами.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Текст-опис природи. Усний і письмовий переказ художнього тексту з елементами опису природи. Письмовий твір-опис природи в художньому стилі на основі особистих вражень або за картиною.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Прикметник Прикметник як самостійна частина мови: лексичне значення, граматичні ознаки, синтаксична роль. Відмінювання прикметників твердої і м'якої групи. Якісні прикметники. Вищий та найвищий ступені порівняння, утворення та правопис. Відносні прикметники, утворення та правопис. Присвійні прикметники, утворення та правопис. Утворення складних прикметників, правопис разом і через дефіс.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Основні засоби характеристики персонажа епічного твору: портрет, вчинки, ставлення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Читання прозових і поетичних творів. – Коментоване читання. – Складання й розігрування діалогу за прочитаним твором. – Стислий переказ подій твору. – Характеристика героя за його портретом і вчинками. – Знаходження в літературному описі прочитаного твору прикметників, їх характеристика і правопис. – Усний переказ художнього тексту. – Письмовий переказ тексту за ключовими словами – прикметниками. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – виразне читання – діалог – сенкан персонажа – усний переказ художнього тексту – розповідь про власні переживання, викликані художнім словом
--	--	---

<p>4.1. Знати базові мовознавчі поняття, основні відомості з лексикології, фразеології, морфології.</p> <p>4.2. Володіти базовими лексичними, граматичними, орфоепічними, правописними вміннями.</p> <p>4.3. Використовувати мовні засоби відповідно до мовленнєвої ситуації.</p> <p>4.4. Удосконалювати власне писемне мовлення за змістом, виразністю та граматичною правильністю.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Текст-роздум: особливості будови. Усний і письмовий переказ художнього тексту з елементами роздуму.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Числівник. Числівник як самостійна частина мови: лексичне значення, граматичні ознаки, синтаксична роль. Відмінювання і правопис кількісних і порядкових числівників. Правопис складних і складених числівників. Вживання числівників на позначення дати і часу.</p> <p>Займенник. Займенник як самостійна частина мови: лексичне значення, граматичні ознаки, синтаксична роль. Особові займенники. Зворотний займенник себе. Присвійні займенники. Питальні та відносні займенники. Заперечні займенники. Ні в заперечних займенниках. Неозначені займенники, їх правопис. Вказівні та означальні займенники.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Календарно-обрядова поезія літнього циклу. Русальні пісні. Купальські пісні. Образ літа в ліриці. Епітет, порівняння, уособлення як засоби творення образу в ліриці.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Вправи на літературну вимову і правопис числівників і займенників. – Конструювання речень з числівниками і займенниками різних розрядів. – Складання і розігрування діалогу з називанням дати і часу. – Складання міні-роздуму з використанням числівників. – Читання і переказ художнього тексту-розповіді з елементами опису чи роздуму. – Знаходження епітетів, порівнянь, уособлень в русальних та купальських піснях. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – докладний усний і письмовий переказ розповідних художніх текстів з елементами опису приміщення і природи – діалог-розпитування у сімейному колі на побутові теми: «Як минув день», «Чого ми сьогодні навчилися», «Як уберегтисся від захворювань» – індивідуальний проект «Мій родовід» – інструкція «Як користуватись мобільним телефоном»
--	---	--

<p>5.1. Усвідомлювати своєрідність української мови й культури в полікультурному середовищі Республіки Молдова.</p> <p>5.2. Використовувати українську мову для духовного, культурного й національного самовияву.</p> <p>5.3. Ефективно спілкуватися з представниками інших культур, використовуючи виучвані мовні засоби, різні прийоми та виконуючи необхідні супровідні дії.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Письмовий переказ художнього тексту з елементами роздуму.</p> <p>Література рідного краю. Образ природи в літературі рідного краю.</p> <p>Поеторення й узагальнення в кінці року</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Аудіювання і виразне читання художніх і навчальних творів. – Добір висловлень про рідний край. – Складання листа другу про рідний край. – Переказ тексту (усний і письмовий). – Складання й розігрування діалогу. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – мовленнєва діяльність за темами «Багатство рідного слова», «Це ти, мій краю чарівний» – висловлювання-спостереження про традиції українців та молдован
--	---	---

ТЕМАТИКА І РЕКОМЕНДОВАНІ ТВОРИ ДЛЯ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(Орієнтовний список творів)

- I. СВОЮ БАТЬКІВЩИНУ ЛЮБІТЬ.** Батьківщина – рідний край. Всім серцем любіть рідний край. Батьківщину не вибирають. **В. Симоненко** «Я не бував за дальніми морями». **Г. Бондаренко** «Квіти рідного краю». **К. Наріжний** «Поєдинок».
- II. ЛЮДИНА, ПРИРОДА ТА ВСЕСВІТ.** «Людина – найвеличніша з усіх істот». Дивовижний світ молдавської природи. Єдність із рідною природою в різні пори року. «Велична премудра природа». «Із замуленого джерела води не нап'єшся». «Роль природи в житті людини». «Знати, щоб оберігати». «Мій обов'язок перед природою». «Земля не вибачає байдужості». Здоровий спосіб життя. Проблеми екології. **Велесова книга:** Легенди. Міфи. Думи. Скрижалі життя українського народу. **Міфи** «Про зоряний віз», «Чому пес живе коло людини?». **Є. Гуцало** «Лось», **Гр. Тютюнник** «Дивак», **М. Рильський** «Осінь-маляр». Тексти художньої літератури. Навчальні тексти за темою.
- III. ЗВИЧАЇ ТА ТРАДИЦІЇ МОГО НАРОДУ.** Національні звичаї, традиції, обряди й свята – віковічні духовні засади розвитку народу. Багатство народної символіки. Живе народна пісня у Молдові. «Народна пісня — душа народу». «Одягни вишиванку». «Мережила скатертину». «Наші обереги». «Крашанка і писанка». Традиційні ремесла й промисли українців». Легенда про Мерцишор. **І. Калинець** «Писанка». **М. Гоголь** «Ніч перед Різдвом» (українською мовою).
- IV. МУДРІСТЬ І ЩАСТЯ.** Наймізерніше щастя в житті – багатство, найбільше – мудрість. Як розуміти народну мудрість. Що означає жити по правді. **Легенда** «Чому в морі є перли і мушлі». **Народні казки** «Ох», «Мудра дівчина». Тексти художньої літератури. Навчальні тексти за темою.

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ЧИТАННЯ І ВИВЧЕННЯ

Жниварські пісні. «Там у полі криниченька», «Говорила нивка».

Чарівна казка. «Котигорошко», «Яйце-райце», «Золотий черевичок».

Байка народна. «Не впусти рака з рота», «Хвалькувата муха».

Байка літературна. **Л. Глібов** «Лисиця-жалібниця», «Муха і Бджола».

С. Васильченко «Дитинство Шевченка».

Т. Шевченко «Мені тринадцятий минало», «І золотої, й дорогої».

Б. Грінченко «Грицько», **С. Черкасенко** «Маленький горбань».

Русальні пісні. «Ой біжить, біжить мала дівчина», «Проведу я русалочки до бору».

Купальські пісні. «Заплету віночок», «Ой вінку мій, вінку».

Пейзажна лірика. **П. Тичина** «Де тополя росте», «Гаї шумлять», **М. Рильський** «Дощ», **В. Сосюра** «Я так люблю жагуче літо».

Література рідного краю. Твори українських письменників Республіки Молдова або твори молдавських письменників, перекладені українською мовою (за вибором учителя).

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

Жниварська, русальна, купальська пісня (по 1 пісні за вибором учня). **П. Тичина** «Гаї шумлять». **М. Рильський** «Дош». **Література рідного краю** (1 вірш за вибором).

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ДОДАТКОВОГО ЧИТАННЯ

Жниварські пісні «Маяло житечко, маяло», «Недалеко до межі». **Билина**. «Зцілення Іллі Муромця» або «Ілля Муромець і Соловей-розбійник» (у переказі). **Історична легенда**. «Микита Кожум'яка». **Байка народна**. «Як ворона дістала із збанка води», «Миш і жаба». **Л. Глібов** «Щука», «Жаба і Віл». **В. Земляк** «Тихоня», **О. Вишня** «Геометрія». **Русальні пісні** «У ржі на межі», «На святій неділі, на білій березі». **Купальська пісня** «Купайло, купайло». **В. Чумак** «В Зелену суботу», **Л. Талалай** «Синіє день», **М. Луків** «Золоті тумани». **Є. Осередчук** «Етюд», **Ю. Дячук** «Ранок», **І. Кравчук** «Старе село», **С. Лозинська** «Вітрисько», **К. Попович** «Початок літа».

НА КІНЕЦЬ VI КЛАСУ УЧЕНЬ ЗДАТНИЙ:

- **володіти** прийомами «активного слухання»: «чути» співрозмовника, **формулювати** зв'язну відповідь на висловлювання опонента; **продовжувати** і **розвивати** його думку; **сприймати** і **поважати** іншу точку зору; **виробляти** спільну позицію з дискусійних питань;
- **застосовувати** комунікативні стратегії відповідно до мети й ситуації спілкування;
- **формулювати** спільно з учителем навчальну проблему, **пропонувати** спосіб її розв'язання;
- **реалізовувати** обмін інформацією, **висловлювати** свої погляди і ставлення за допомогою виучуваних мовних засобів;
- **розуміти** зміст чіткого нормативного мовлення в межах доступної тематики і засвоєного мовного матеріалу, текстів вивчених стилів і типів мовлення;
- **розуміти** роль літератури у формуванні етнокультурних та загальнолюдських цінностей;
- **усвідомлювати** лінгвістичну і культурну ідентичність у національному контексті;
- **бути відкритим** до пізнання інших культур у Республіці Молдова і доброзичливим у спілкуванні з їх представниками;
- **усвідомлювати** важливість толерантного ставлення до людей у суспільстві.

7 КЛАС

РЕКОМЕНДОВАНИЙ РОЗПОДІЛ ОДИНИЦЬ ЗМІСТУ ЗА ГОДИНАМИ

Одиниці змісту	Кількість годин
<p><i>Вступ. Повторення вивченого в 6-му класі.</i> Текст, його структурні особливості. Стили і типи мовлення. Морфологія і орфографія. Фольклорні і літературні жанри, художні засоби творення образів в епічних і ліричних творах.</p> <p><i>Особливості тексту-розповіді, тексту-опису і тексту-роздуму</i> в художньому стилі. Відповідність мовленнєвої поведінки і ситуації спілкування.</p> <p><i>Дієслово</i> як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Неозначена форма дієслова: літературне вживання. Вид і час дієслова. I і II дієвідміни дієслів: дієвідмінювання і правопис особових закінчень (практично). Способи дієслів. Безособові дієслова. <i>Не</i> з дієсловами.</p> <p><i>Родинно-побутовий фольклор.</i> Колискова пісня. Лірична пісня. Балада. Побутова казка. Розвиток конфлікту.</p>	23
<p><i>Складний план тексту. Переказ розповідного тексту</i> художнього стилю з елементами опису зовнішності людини (за складним планом). Твір-опис зовнішності людини за картиною в художньому стилі.</p> <p><i>Дієприкметник</i> як особлива форма дієслова. Творення і правопис українських дієприкметників (суфікси -л-, -н-, -т-). <i>НЕ</i> з дієприкметниками. Дієприкметниковий зворот. Безособові дієслівні форми <i>на - но, то</i>.</p> <p><i>Дієприслівник</i> як особлива форма дієслова. Творення і правопис дієприслівників. <i>Не</i> з дієприслівниками. Дієприслівниковий зворот.</p> <p><i>Засоби характеристики персонажів епічного твору.</i> Тропи як засоби творення образу ліричного твору.</p>	18
<p><i>Поняття про офіційно-діловий стиль.</i> Основні особливості. Лексика офіційно-ділового стилю.</p> <p><i>Прислівник</i> як самостійна частина мови. Лексичне значення прислівників. Прислівник і прикметник. Ступені порівняння прислівників. Правопис прислівників: <i>Н</i> і <i>НН</i> у прислівниках; <i>НЕ</i> та <i>НІ</i> з прислівниками; <i>И</i> та <i>І</i> в кінці прислівників. Правопис прислівників разом, через дефіс, окремо.</p> <p><i>Тема, проблема, ідея художнього твору.</i> Засоби характеристики персонажів.</p>	19
<p><i>Офіційно-діловий стиль.</i> Оголошення. Запрошення.</p> <p><i>Службові частини мови</i></p> <p><i>Прийменник.</i> Особливості вживання українських прийменників. Їх правопис разом, окремо і через дефіс.</p> <p><i>Сполучник.</i> Сполучники сурядності і підрядності, їх види і вживання. Написання сполучників разом і окремо.</p> <p><i>Частка.</i> Частка як службова частина мови, що передає смислові відтінки. Вживання та правопис.</p> <p><i>Вигук.</i> Емоційні вигуки. Спонукальні вигуки. Розділові знаки при них.</p> <p><i>Поняття про філософську лірику.</i> Образ ліричного героя у філософській ліриці.</p> <p><i>Оповідання.</i> Образ оповідача в епічному творі.</p>	20

<i>Художній, науковий, офіційно-діловий стилі: ситуація спілкування, особливості лексики. Твір розповідного характеру про улюблену справу в художньому стилі. Література рідного краю. Узагальнення і систематизація вивченого за рік.</i>	5
	85
Майстерні (творчого письма, побудови знань, конструювання, відносин і ціннісних орієнтацій)	5
Контрольні роботи	7
Години на розсуд учителя	5
Кількість годин на рік	102

СПЕЦИФІЧНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА»

Учень здатний

1. Сприймати і розуміти художні і нехудожні тексти через різноманітні стратегії, демонструючи спостережливість і творчий підхід.
2. Брати участь у комунікативній взаємодії відповідно до різноманітних мовленевих ситуацій, демонструючи внутрішню лексико-граматичну зв'язність і доцільність дискурсу.
3. Інтегрувати лінгвістичні та читацькі уміння з урахуванням шкільного та життєвого контексту, виявляючи позитивне ставлення та інтерес до читання.
4. Створювати усні і писемні тексти різних типів на різноманітних інформаційних носіях, коректно використовуючи орфографічні, лексичні, фонетичні, граматичні норми сучасної української літературної мови для реалізації своїх комунікативних прагнень, демонструючи самоконтроль, допитливість та творче ставлення.
5. Усвідомлювати лінгвістичну і культурну ідентичність у національному контексті, виявляючи толерантність та допитливість.

Одиниці компетенції	Одиниці змісту	Рекомендовані види навчальної діяльності та очікувані результати
<p>Учень здатний</p> <p>1.1. Розрізняти поняття мова і мовлення; види мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання, письмо; <i>знати і дотримуватися</i> вимог до них.</p> <p>1.2. Вибудувати власну мовленнєву поведінку відповідно до ситуації та правил спілкування.</p> <p>1.3. Аналізувати будову тексту, абзаців, <i>складати</i> простий і складний план тексту; <i>переказувати</i> текст за складним планом.</p> <p>1.4. Розпізнавати в одному тексті різні вивчені типи і стилі мовлення.</p> <p>1.5. Складати твори за простим і складним планом, <i>вибирати</i> відповідно до ситуації спілкування стиль мовлення (розмовний, художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий), <i>використовувати</i> різні типи мовлення.</p>	<p>Вступ. Повторення вивченого в 6-му класі. Повторення вивченого про текст, його структурні особливості, про стилі і типи мовлення. Морфологія і орфографія: повторення вивченого. Повторення вивченого про фольклорні і літературні жанри, художні засоби творення образів в епічних і ліричних творах.</p> <p>Базові відомості з теорії мовлення</p> <p>Особливості тексту-розповіді, тексту-опису і тексту-роздуму в художньому стилі. Відповідність мовленнєвої поведінки і ситуації спілкування.</p> <p>Базові відомості з теорії мови</p> <p>Дієслово як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Неозначена форма дієслова: літературне вживання. Вид і час дієслова. I і II дієвідміни дієслів: дієвідмінювання і правопис особових закінчень (практично). Способи дієслів. Безособові дієслова. Не з дієсловами.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури</p> <p>Родинно-побутовий фольклор. Колискова пісня. Лірична пісня. Балада. Побутова казка. Розвиток конфлікту.</p>	<p>– <i>Слухання, читання, обговорення і складання</i> висловлювань.</p> <p>– <i>Робота</i> з текстами різних типів і стилів мовлення: слухання, читання.</p> <p>– <i>Аналіз</i> зв'язного мовлення з точки зору його змістовності, логічної послідовності, правильності, доречності, виразності.</p> <p>– <i>Визначення</i> теми, типу і стилю мовлення, мовних засобів зв'язку речень, відомого і нового в реченнях тексту, формулювання основної думки.</p> <p>– <i>Добір</i> варіантів заголовку, <i>складання</i> плану, переказ тексту.</p> <p>– <i>Редагування</i> міні-тексту.</p> <p>– <i>Складання</i> діалогів з використанням дієслів.</p> <p>– <i>Спостереження</i> конфлікту у казці.</p> <p>Продукти:</p> <p>– <i>добір</i> висловлювань, <i>прислів'їв та приказок</i> на запропоновану <i>тематику</i></p> <p>– <i>простий і складний план</i> (визначення <i>мікротем</i>) <i>тексту художнього стилю</i></p> <p>– <i>добір варіантів заголовка</i></p> <p>– <i>груповий проект</i> «<i>Мамина пісня</i>», «<i>Діалог з поетом</i>»</p>

<p>2.1. Дотримуватися вимог до усного мовлення та правил спілкування.</p> <p>2.2. Складати діалог із запропонованих реплік (із додаванням власних реплік за змістом), на основі тексту чи ситуації спілкування, за аналогією.</p> <p>2.3. Будувати підготовлені усні висловлювання з урахуванням умов спілкування, мети й адресата мовлення.</p> <p>2.4. Використовувати вивчене про стилі мовлення під час побудови і вдосконалення власних висловлювань.</p> <p>2.5. Брати участь у дискусіях на знайому тематику, висловлювати й переконливо аргументувати власну думку, спростовувати помилкові твердження, дотримуючись правил ведення дискусії.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Складний план тексту. Переказ розповідного тексту художнього стилю з елементами опису зовнішності людини (за складним планом). Твір-опис зовнішності людини за картиною в художньому стилі.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Дієприкметник як особлива форма дієслова. Творення і правопис українських дієприкметників (суфікси -л-, -н-, -т-). НЕ з дієприкметниками. Дієприкметниковий зворот. Безособові дієслівні форми <i>на -но, то</i>. Дієприслівник як особлива форма дієслова. Творення і правопис дієприслівників. НЕ з дієприслівниками. Дієприслівниковий зворот.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Засоби характеристики персонажів епічного твору. Тропи як засоби творення образу ліричного твору.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Конструювання</i> речень із вивченими частинами мови, зі словами, вжитими в прямому і переносному значенні, синонімами, антонімами. - <i>Складання і розігрування</i> діалогу в певній ситуації спілкування: офіційна чи неофіційна обстановка, адресат мовлення, мета спілкування, тема й основна думка висловлювання. - <i>Дискусія</i> на шкільну тематику. - <i>Слогади</i> про початкову школу. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>ситуативний діалог</i> - <i>монолог</i> - <i>висловлення власного ставлення до змісту тексту, до героїв, подій</i> - <i>переказ тексту з елементами опису зовнішності людини</i> - <i>твір-опис зовнішності людини за картиною</i>
--	--	--

<p>3.1. Сприймати літературу як невід'ємну частину української національної культури.</p> <p>3.2. Читати тексти вивчених стилів, типів і жанрів мовлення вільно, виразно, вдумливо, відповідно до норм української літературної мови; <i>переказувати</i> та <i>коментувати</i> зміст, <i>визначати</i> ідею.</p> <p>3.3. Характеризувати образи в поезії, <i>пояснювати</i> їх метафоричний підтекст; декламувати поетичні тексти <i>напам'ять</i>.</p> <p>3.4. <i>Дискутувати</i> з приводу порушень у творах проблем; <i>критично оцінювати</i> тексти; <i>пояснювати</i> особливості змалювання героїв; <i>розуміти</i> значення художніх образів.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Поняття про офіційно-діловий стиль. Основні особливості. Лексика офіційно-ділового стилю.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Прислівник як самостійна частина мови. Лексичне значення прислівників. Прислівник і прикметник. Ступені порівняння прислівників. Правопис прислівників: Н і НН у прислівниках; НЕ та НИ з прислівниками; И та І в кінці прислівників. Правопис прислівників разом, через дефіс, окремо.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Тема, проблема, ідея художнього твору. Засоби характеристики персонажа.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Читання текстів різних стилів, розрізнення текстів художнього, наукового, офіційно-ділового стилю. - Переказ фабули літературного твору - Визначення ключових слів, важливих для розуміння теми, проблеми, ідеї твору. - Характеристика персонажа за портретом, вчинками, ставленням. - Участь у дискусії з приводу порушених у творах проблем. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - декламація ліричного твору - переказ художнього твору за планом - виразне читання уривків епічного твору - характеристика художнього образу
--	---	--

<p>4.1. Практично користуватися графічною системою та орфографією української мови.</p> <p>4.2. Використовувати здобуті знання з української морфології для вдосконалення усного і писемного мовлення.</p> <p>4.3. Визначати смислові та мовні засоби зв'язку між частинами тексту і реченнями в тексті; <i>опановувати</i> прийомми поширення тексту вивченими частинами мови.</p> <p>4.4. <i>Добирати</i> мовні засоби відповідно до задуму висловлювання й стилю мовлення; <i>удосконалювати</i> написане.</p> <p>4.5. <i>Збагачувати і уточнювати</i> свій словниковий запас, <i>користуватися</i> словниками різних видів.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Офіційно-діловий стиль. Оголошення. Запрошення.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Службові частини мови Прийменник. Особливості вживання українських прийменників. Їх правопис разом, окремо і через дефіс.</p> <p>Сполучник. Сполучники сурядності і підрядності, їх види і вживання. Написання сполучників разом і окремо.</p> <p>Частка. Частка як службова частина мови, що передає смислові відтінки. Вживання та правопис.</p> <p>Вигук. Вигук. Емоційні вигуки. Спонукальні вигуки. Розділові знаки при них.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Поняття про філософську лірику. Образ ліричного героя у філософській ліриці. Оповідання. Образ оповідача в епічному творі.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Спостереження і знаходження самостійних і службових частин мови у тексті, їх самостійний добір. - Завдання на визначення граматичних ознак і синтаксичної ролі самостійних частин мови. - Вправи на вимову, утворення, правопис і вживання в реченні різних частин мови, подолання інтерференції. - Редагування речень і текстів. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пам'ятка «Безпечне користування Інтернетом», «Правила дорожнього руху» - груповий проект: <i>реklamний буклет молодіжного вбрання (з використанням прислівникових сполук)</i> - оголошення для розміщення на шкільному веб-сайті (<i>на шкільній дошці оголошень</i>) про очікувану подію
--	--	--

<p>5.1. Усвідомлювати важливість вивчення рідної української мови в полікультурному середовищі Республіки Молдова.</p> <p>5.2. Здобувати соціокультурну інформацію, аналізувати, оцінювати, добирати й використовувати її для особистісного розвитку, для досягнення комунікативних і життєвих цілей.</p> <p>5.3. Встановлювати і підтримувати соціальні контакти в особистій, публічній, освітній сферах.</p> <p>5.4. Зважати на найважливіші відмінності між звичаями, звичками, правилами, характерними для народів РМ, та враховувати їх у своїй поведінці.</p>	<p>Художній, науковий, офіційно-діловий стилі: ситуація спілкування, особливості лексики. Твір розповідного характеру про улюблену справу в художньому стилі.</p> <p>Література рідного краю</p> <p>Узагальнення і систематизація вивченого за рік</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Усна розповідь про національну символіку. – Дискусія. – Обмін враженнями. – Складання власних висловлювань різних функціонально-смыслових типів. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – мовленнєва діяльність за темами «Людина і доля», «Барви українського слова», «Під небом рідної Молдови» – індивідуальний проєкт «Моя улюблена справа» – есе – запрошення
---	--	---

ТЕМАТИКА І РЕКОМЕНДОВАНІ ТВОРИ ДЛЯ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(Орієнтовний список творів)

I. НЕМА БЕЗ КОРЕНЯ РОСЛИНИ, А ЛЮДЕЙ БЕЗ БАТЬКІВЩИНИ

«Із чого починається Батьківщина». «Чому треба берегти рідну мову». «Спочатку було Слово...». «Творчість народу в слові». «Мова – цілюще народне джерело». «Щире слово, добре діло душу й серце обіграло». **В. Сухомлинський** «Я був на далекій чужині...», **Д. Павличко** «Де найкраще місце на землі», **Б. Антоненко-Давидович** «Рідна мова», **О. Олесь** «Рідна мова в рідній школі», **Д. Павличко** «Рідна мова», **О. Забужко** «Рідна мова», **В. Бичко** «Мова», **М. Пироженко** «Рідна мова», **Т. Масенко** «Краса рідної мови».

Навчальні тексти за темою.

II. У КОЛІ ШКІЛЬНОЇ РОДИНИ

«Шкільна родина». «Школа – святиня і надія народу» (*В. Сухомлинський*). «Чим я завдячую своїй першій учительці». Школа. Навчання. Стосунки між учителем та учнями, між однокласниками. **М. Підгірянка** «Школа», **І. Христенко** «Вчителька», **О. Донченко** «Вчителька», **А. Малишко** «Вчителько моя». Навчальні тексти за темою.

III. ВІРНИЙ ПРИЯТЕЛЬ – ТО НАЙБІЛЬШИЙ СКАРБ

«Як я розумію дружбу». «Хто для мене є взірцем?». «Краса людських взаємин». «Дружби дружбою шукають». **В. Сухомлинський** «Велика склянка», «Велике відро», «Горбатенька дівчинка», «Кінь утік», «Розділена радість». **М. Конончук** «Гірке морозиво», **Притча** «Про двох друзів», **О. Буцень** «Друг», **М. Водоп'япов** «Один за всіх – і всі за одного». Навчальні тексти за темою.

IV. ЛЮДИНА ТВОРИТЬ ДОЛЮ, А ДОЛЯ – ЛЮДИНУ.

Наша доля в наших руках. Сильного доля веде – слабкого волочить. **О. Довженко** «Воля до життя». **А. Малишко** «Стежина». **Леся Українка** «Хто вам сказав, що я слабка?».

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ЧИТАННЯ І ВИВЧЕННЯ

Колискова пісня. «Ходить сон коло вікон», «Ой ти коте, коточок».

Лірична пісня. «Чом ти не прийшов», «Цвіте терен», «Коло млина, коло броду», «Ой не світи, місяченьку».

Народна балада. «Ой чиє ж то жито, чиї ж то покоси», «Ой не ходи, Грицю».

Побутова казка. «Названий батько».

О. Вишня «Перший диктант», **О. Іваненко** «Школа», **Є. Гуцало** «Шкільний хліб».

А. Малишко «Вчителька», **В. Сосюра** «Учитель».

В. Винниченко «Федько-халамидник», **М. Стельмах** уривок «Перші жнива» з твору «Щедрий вечір», «Гуси-лебеді летять» (уривки), **М. Рильський** «Огорнула темрява кімнату», «Розмова з другом».

Т. Шевченко «Доля», «І виріс я на чужині», **П. Грабовський** «До матері».

О. Довженко «Воля до життя», **Г. Тютюнник** «Климко» (уривки).

Народна легенда. «Молдова», «Про Дністер».

Література рідного краю. Твори українських письменників Молдови або твори молдавських письменників, перекладені українською мовою (за вибором учителя).

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

Колискова пісня (1 за вибором учня), **лірична пісня** (1 за вибором учня). **А. Малишко** «Вчителька». **Т. Шевченко** «Доля», «І виріс я на чужині».

Література рідного краю (1 вірш за вибором).

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ДОДАТКОВОГО ЧИТАННЯ

Колискова пісня «Ой ну люлі, дитя, спать». **Лірична пісня:** «В кінці греблі шумлять верби», «Туман ярмом», «В саду гуляла». **Побутова казка:** «Про неробу Юрка, маминого синка», «Дідова дочка і бабина дочка», «Золота пшениця». **Б. Комар** «Диваки», **М. Павленко** «Русалонька із 7–В, або Прокляття роду Кулаківських» (уривки). **Л. Костенко** «Доля», «Крила». **В. Симоненко** «Лебеді материнства». **В. Васкан** «Дві долі». **І. Кравчук** «Колиска долі».

НА КІНЕЦЬ VII КЛАСУ УЧЕНЬ ЗДАТНИЙ:

- **знати і розрізняти** поняття мова і мовлення; види мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання, письмо, дотримуватися вимог до них;
- **аналізувати** будову тексту, **визначати** смислові та мовні засоби зв'язку в тексті; **володіти** прийомами поширення тексту вивченими частинами мови;
- **будувати** текст відповідно до визначених вимог, з урахуванням знань про його структуру, смислові та мовні засоби зв'язку;
- **аналізувати** умови спілкування, **співвідносити і вибудовувати** свою мовленнєву поведінку відповідно до ситуації та правил спілкування;
- **використовувати** знання про стилі і типи мовлення під час побудови і вдосконалення власних висловлювань;
- **сприймати і читати** вільно, виразно, вдумливо тексти вивчених функціонально-смислових стилів, типів та жанрів;
- адекватно й емоційно **сприймати** зміст художнього твору; **аналізувати, інтерпретувати й оцінювати** прочитаний твір;

- **розпізнавати, характеризувати, аналізувати** самостійні і службові частини мови, правильно і доречно **вживати** їх у мовленні;
- **встановлювати і підтримувати** соціальні контакти в особистісній, публічній, освітній сферах; **реалізовувати** основні мовленнєві функції та реагувати на них, використовуючи засвоєний мовний матеріал та паралінгвістичні засоби (жести, вираз обличчя, міміка, поза, наближення – відсторонення тощо);
- **зважати** на найважливіші відмінності між звичаями, звичками, правилами поведіння, характерними для українців і представників інших культур, та **враховувати** їх у своїй поведінці; **дотримуватися** найважливіших соціальних правил поведінки;
- **усвідомлювати** важливість вивчення рідної української мови в полікультурному середовищі Республіки Молдова.

8 КЛАС

РЕКОМЕНДОВАНИЙ РОЗПОДІЛ ОДИНИЦЬ ЗМІСТУ ЗА ГОДИНАМИ

Одиниці змісту	Кількість годин
<p><i>Вступ. Повторення вивченого в 7-му класі.</i> Повторення вивченого про стилі і типи мовлення та їх особливості. Повторення вивченого про самостійні та службові частини мови й їх правопис. Повторення вивченого про фольклорні та літературні жанри. Елементи художнього твору. Засоби творення художнього образу.</p> <p><i>Поняття про публіцистичний стиль.</i> Лексика публіцистичного стилю.</p> <p><i>Синтаксис і пунктуація.</i></p> <p><i>Словосполучення.</i> Типи словосполучень за способами вираження головного слова. Види підрядного зв'язку між словами в словосполученні.</p> <p><i>Речення.</i> Речення як найменша одиниця спілкування. Види речень за метою висловлювання та інтонацією. Речення прості і складні, двоскладні й односкладні. Просте речення. Просте двоскладне речення.</p> <p><i>Соціально-побутовий фольклор.</i> Соціально-побутові пісні: жартівливі, козацькі, чумацькі, кріпацькі. Фольклорні символи. Байка. Алгоритм. Мораль.</p>	15
<p><i>Особливості текстів художнього, наукового, офіційно-ділового та публіцистичного стилів.</i> Переказ детальний і вибірковий.</p> <p><i>Головні і другорядні члени речення.</i> Підмет і присудок як головні члени речення. Способи вираження підмета. Простий і складений (іменний і дієслівний) присудок, способи вираження присудка. Тире між підметом і присудком.</p> <p><i>Другорядні члени речення.</i> Додаток, означення, обставина. Означення узгоджені і неузгоджені. Прикладка як різновид обставини. Порівняльний зворот. Види обставин.</p> <p><i>Драматичний твір.</i> Комедія. Дія і мовлення як основні засоби творення образу</p>	23
<p><i>Твір-опис місцевості.</i></p> <p><i>Однорідні члени речення.</i> Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами та розділові знаки при них. Звертання непоширені і поширені. Розділові знаки при звертанні. Мовний етикет. Вставні слова, словосполучення і речення. Розділові знаки при них. Речення із звертанням, вставними словами (словосполученнями, реченнями). Речення з відокремленими членами: означеннями, додатками, обставинами.</p> <p><i>Композиція художнього твору.</i> Сюжет як розвиток конфлікту. Поема як ліро-епічний твір. Громадянська лірика.</p>	26
<p><i>Твір-роздум на морально-етичну тему.</i></p> <p><i>Односкладні прості речення.</i> Односкладні прості речення з головним членом, що дорівнює присудку: означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові. Односкладні прості речення з головним членом, співвідносним з підметом (називні). Неповні речення. Тире в неповних реченнях.</p> <p><i>Образ Молдови у творах українських митців.</i> Поняття про цикл літературних творів.</p>	12
<p><i>Пряма і непряма мова.</i> Діалог. Цитата.</p> <p><i>Література рідного краю</i></p> <p><i>Узагальнення і систематизація вивченого за рік</i></p>	9

	85
Майстерні (творчого письма, побудови знань, конструювання, відносин і ціннісних орієнтацій)	5
Контрольні роботи	7
Години на розсуд учителя	5
Кількість годин на рік	102

СПЕЦИФІЧНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА»

Учень здатний

1. Сприймати і розуміти художні і нехудожні тексти через різноманітні стратегії, демонструючи спостережливість і творчий підхід.
2. Брати участь у комунікативній взаємодії відповідно до різноманітних мовленевих ситуацій, демонструючи внутрішню лексико-граматичну зв'язність і доцільність дискурсу.
3. Інтегрувати лінгвістичні та читацькі уміння з урахуванням шкільного та життєвого контексту, виявляючи позитивне ставлення та інтерес до читання.
4. Створювати усні і писемні тексти різних типів на різноманітних інформаційних носіях, коректно використовуючи орфографічні, лексичні, фонетичні, граматичні норми сучасної української літературної мови для реалізації своїх комунікативних прагнень, демонструючи самоконтроль, допитливість та творче ставлення.
5. Усвідомлювати лінгвістичну і культурну ідентичність у національному контексті, виявляючи толерантність та допитливість.

Одиниці компетенцій	Одиниці змісту	Рекомендовані види навчальної діяльності та очікувані результати
<p>Учень здатний</p> <p>1.1. Усвідомлено <i>сприймати</i> і <i>розуміти</i> художні і нехудожні тексти через різноманітні стратегії.</p> <p>1.2. <i>Слухати</i> і виразно вголос знайомі і незнайомі тексти різних стилів.</p> <p>1.3. <i>Визначати</i> стилі (розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний), сферу їх використання.</p> <p>1.4. Самостійно <i>складати</i> план, твір-опис місцевості, твір-роздум на морально-етичну тему.</p> <p>1.5. <i>Конструювати</i> словосполучення і речення різних видів, <i>правильно використовувати</i> їх у власному мовленні.</p> <p>1.6. <i>Будувати</i> речення, до складу яких входять однорідні члени з різними типами зв'язку між ними, звертання та вставні слова.</p> <p>1.7. <i>Виступати</i> з повідомленням на різні теми (біографія письменника, історія написання твору, літописна основа поеми, тощо).</p>	<p>Вступ. Повторення вивченого в 7-му класі. Стил і типи мовлення та їх особливості. Самостійні та службові частини мови й їх правопис. Фольклорні та літературні жанри. Елементи художнього твору. Засоби творення художнього образу.</p> <p>Базові відомості з теорії мовлення Поняття про публіцистичний стиль. Лексика публіцистичного стилю.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Синтаксис і пунктуація. Словосполучення. Типи словосполучень за способами вираження головного слова. Види підрядного зв'язку між словами в словосполученні. Речення. Речення як найменша одиниця спілкування. Види речень за метою висловлювання та інтонацією. Речення прості і складні, двоскладні й односкладні. Просте речення. Просте двоскладне речення.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Соціально-побутовий фольклор. Соціально-побутові пісні: жартівливі, козацькі, чумацькі, кріпацькі. Фольклорні символи. Байка. Алегорія. Мораль.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Аудіювання і виразне читання фольклорних творів і навчальних <i>текстів різних стилів</i>. - <i>Аналіз і оцінювання</i> тексту з погляду його змісту, будови, задуму й мовного оформлення. - <i>Складання</i> усних й письмових висловлювань на певну тему. - <i>Спостереження</i> і з'ясування ознак словосполучень і речень. - <i>Складання</i> опорних схем і <i>робота</i> з ними. - <i>Редагування</i> речень і тексту. - <i>Пошук</i> інформації в мережі Інтернет. - <i>Підготовка</i> усних повідомлень. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>таблиця запитань до тексту</i> - <i>детальний переказ фрагмента тексту</i> - <i>вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису</i> - <i>опорні схеми</i> - <i>груповий проєкт «Фольклорні символи», «Логотип рідного міста (села, школи, класу)»</i>

<p>2.1. Усвідомлено <i>добирати</i> мовні засоби відповідно до теми і мети спілкування.</p> <p>2.2. <i>Будувати</i> діалоги на одну тему, але для різних ситуацій спілкування; на основі наданої інформації; до серії пропонованих обставин.</p> <p>2.3. <i>Брати участь</i> у підготовленому та імпровізованому діалозі за змістом прочитаного (прослуханого) тексту.</p> <p>2.4. <i>Вживати</i> формули мовленнєвого етикету; <i>дотримуватися</i> норм літературної мови та правил спілкування.</p> <p>2.5. <i>Перетворювати</i> діалогічне висловлювання в монологічне.</p> <p>2.6. Правильно <i>будувати</i> висловлювання на певну тему, використовуючи відповідну його структуру, вивчені засоби зв'язку речень, добираючи із синонімів найбільш відповідні обраному стилю і ситуації спілкування.</p> <p>2.7. Брати участь у комунікативній взаємодії відповідно до різноманітних мовленнєвих ситуацій.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Особливості текстів художнього, наукового, офіційно-ділового та публіцистичного стилів. Переказ детальний і вибірковий.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Головні і другорядні члени речення. Підмет і присудок як головні члени речення. Способи вираження підмета. Простий і складений (іменний і дієслівний) присудок, способи вираження присудка. Тире між підметом і присудком.</p> <p>Другорядні члени речення. додаток, означення, обставина. Означення узгоджені і неузгоджені. Прикладка як різновид обставини. Порівняльний зворот. Види обставин.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Драматичний твір. Комедія. Дія і мовлення як основні засоби творення образу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Завдання на вдосконалення аудіювання і читання текстів різних жанрів і стилів мовлення. - Спостереження особливостей композиції тексту: послідовність і взаємозв'язок частин у тексті. - Визначення нової інформації; розрізнення основного і другорядного; виявлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами. - Редагування речень і текстів. - Складання речень, висловлювань, текстів. - Трансформація діалогу у монолог. - Інсценізація фрагменту комедії. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - діалог-обмін думками та враженнями - монолог, трансформований з діалогу - усний твір-роздум «Над чим сміються добрі люди», «Що я хотів би у собі змінити», «Земле барвінкова, дай мені здоров'я» - інсценівка фрагменту комедії
--	--	---

<p>3.1. Розпізнавати родові та жанрові ознаки художніх творів.</p> <p>3.2. Знати особливості побудови поеми.</p> <p>3.3. Розрізняти композицію, сюжет художнього твору.</p> <p>3.4. Знати зміст вивчених художніх творів.</p> <p>3.5. Оперувати необхідними літературознавчими термінами при аналізі художнього твору чи при складанні характеристики дійової особи (антитеза, алегорія тощо).</p> <p>3.6. Визначати ідейно-художній зміст творів; особливості композиції, художні тропи.</p> <p>3.7. Декламувати напам'ять поезію, байку, уривок з прозового твору, уривок з поеми , балади.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Твір-опис місцевості.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Однорідні члени речення. Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами та розділові знаки при них. Звертання непоширені і поширені. Розділові знаки при звертанні. Мовний етикет. Вставні слова, словосполучення і речення. Розділові знаки при них. Речення із звертанням, вставними словами (словосполученнями, реченнями). Речення з відокремленими членами: означеннями, додатками, обставинами.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Композиція художнього твору. Сюжет як розвиток конфлікту. Поема як ліро-епічний твір. Громадянська лірика.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Читання твору, визначення теми, складання питань до нього, обмін враженнями за прочитаним. - Переказ фабули твору. - З'ясування системи персонажів та їх характеристики. - Аналіз композиції (взаємозв'язок частин). - Спостереження сюжету як розвитку конфлікту у художньому творі. - Формулювання теми, ідеї, проблематики твору. - Аналіз мовних засобів художніх творів. - Спостереження і з'ясування особливостей, виражальних можливостей речень з прямою і непрямою мовою, з цитатами, репліками діалогу. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виразне читання поетичних та прозових творів - паспорт літературного твору з елементами аналізу - есе-звернення від імені героя твору - індивідуальний проект «Мое слово на захист героя» (публічний виступ на захист героя) - презентація твору в групах
--	---	--

<p>4.1. Дотримуватися норм літературного мови на фонетичному, лексичному, морфологічному рівнях.</p> <p>4.2. Створювати усні і писемні тексти різних типів на різноманітних інформаційних носіях, коректно використовуючи норми сучасної української літературної мови.</p> <p>4.3. <i>Складати</i> усні та письмові висловлювання, використовуючи виражальні можливості речень з прямою і непрямою мовою та діалогів.</p> <p>4.4. <i>Редагувати</i> тексти, надаючи їм більшої виразності за допомогою вивчених мовних засобів.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Твір-роздум на морально-етичну тему.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Односкладні прості речення. Односкладні прості речення з головним членом, що дорівнює присудку: означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові. Односкладні прості речення з головним членом, співвідносним з підметом (називні). Неповні речення. Тире в неповних реченнях.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Образ Молдови у творах українських митців. Поняття про цикл літературних творів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Аналіз, порівняння і характеристика</i> словосполучень і речень різних видів. - <i>Побудова</i> простих речень, поширення їх другорядними членами. - <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків у реченні. - <i>Редагування</i> текстів. - <i>Синтаксичний розбір</i> речень з однорідними членами, відокремленими членами, звертанням, вставними словами. - <i>Завдання</i> на диференціацію різновидів односкладних речень. - <i>Знаходження</i> у тексті, самостійний <i>добір, аналіз і характеристика</i> речень з прямою і непрямою мовою, з цитатами, репліками діалогу. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>груповий проєкт «Звертання у творах українського фольклору»</i> - <i>індивідуальний проєкт «Мої поради герою» (лист з дружніми порадами)</i>
<p>5.1. <i>Усвідомлювати</i> лінгвістичну і культурну ідентичність у національному контексті, виявляючи толерантність та інтерес</p> <p>5.2. <i>Усвідомлювати</i> роль культури спілкування в сучасному світі.</p> <p>5.3. <i>Встановлювати і підтримувати</i> формальні й неформальні стосунки з носіями інших культур відповідно до ситуації та особистості співрозмовника в особистісній, публічній, освітній сферах.</p>	<p>Базові відомості з теорії мови Пряма і непряма мова. Діалог. Читата.</p> <p>Література рідного краю Узагальнення і систематизація вивченого за рік</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Побудова</i> висловлювань на певну тему, добір засобів прямої і непрямої мови відповідно до теми і мети спілкування. - <i>Завдання на оцінювання, редагування</i> й удосконалення власних і чужих усних повідомлень та письмових текстів за змістом, композицією, мовою. - <i>Організація</i> діалогів, бесід, дискусій на запропоновані комунікативні теми з використанням цитат. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>дискусія на тему «Молодь і сучасність»</i>

ТЕМАТИКА І РЕКОМЕНДОВАНІ ТВОРИ ДЛЯ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(Орієнтовний список творів)

- I. МОЖНА ВСЕ НА СВІТІ ВИБРАТИ, СИНУ, ВИБРАТИ НЕ МОЖНА ТІЛЬКИ БАТЬКІВЩИНУ.** Моя Батьківщина – Республіка Молдова і рідна українська мова. Роль мови у формуванні української нації. Розвиток української мови. Розмаїття народів, мов і культур у Республіці Молдова. «Барви українського слова». Мова – найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу. **В. Симоненко** «Лебеді материнства», «Ти знаєш, що ти людина...», **А. Малишко** «Буду я навчатись мови золотої», **О. Забужко** «Мова кожного народу», **Д. Павличко** «Рідна мова», «Де найкраще місце на землі?», **Л. Забашта** «Рідна мова», **М. Ткач** «Слова. Слова». Навчальні тексти за темою.
- II. ЛЮДИНА СЕРЕД ЛЮДЕЙ.** Ти у суспільстві. Загальнолюдські норми поведінки у суспільстві. Культура спілкування. Ти серед людей. «Пізнай самого себе». «Не одяг прикрашає людину, а добрі справи». «Громадянська позиція». «Молодь і сучасність». «Найважче – це творення самого себе». Що означає бути справжньою людиною. Сучасне телебачення. Яким буде ХХІ століття? **Леся Українка** «Давня казка», **В. Дрозд** «Білий кінь Шептало», **Н. Бічуя** «Шпага Славка Беркути». Навчальні тексти за темою.
- III. РЕАЛЬНІСТЬ І МРІЇ.** Від мрії до реальності. Життя – це сходинки, що ведуть до здійснення мрії. Будувати повітряні замки легше, ніж у них жити. Далека мрія чи близька реальність. Моя нездійснена мрія. **О. Олесь** «По дорозі в казку», **О. Довженко** «Зачарована Десна» (уривки). **І. Карпенко-Карий** «Сто тисяч». Навчальні тексти за темою.
- IV. МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ.** Історичні віхи життя українського народу у Молдові. «Чому необхідно знати свою історію». «Минуле свого краю завжди хвилює». «Найкраща вчителька нації – історія». Життєпис українського народу. Визначні історичні й культурні діячі. Історія, сьогодення і майбутнє України. **Т. Шевченко** «Думка», «Іван Підкова», **А. Чайковський** «За сестрою», **В. Рутківський** «Джури козака Швайки» («На козацьких островах»). Навчальні тексти за темою.

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ЧИТАННЯ І ВИВЧЕННЯ

Жартівлива пісня. «Грицю, Грицю, до роботи», «Продай, милий, сиві бички».

Козацька пісня. «Стоїть явір над водою, в воду похилився», «Ой гай, мати».

Чумацька пісня. «Ой по горах сніги лежать», «У полі криниченька».

Кріпацька пісня. «Із-за гори вітер віє».

Є. Гребінка «Ведмежий суд». **Л. Глібов** «Вовк та ягня», «Мірошник», «Цуцик», «Журба».

Комедія. І. Карпенко-Карий «Сто тисяч».

Т. Шевченко «Сон» (На панщині пшеницю жала), «І виріс я на чужині...», «Мені одинаково», «Минають дні, минають ночі».

Марко Вовчок «Горпина». **Панас Мирний** «Морозенко». **І. Франко** «Добрий заробок». **Леся Українка** «Давня казка». **М. Вороний** «Євшан-зілля».

М. Коцюбинський «Для загального добра».

Література рідного краю. Твори українських письменників Молдови або твори молдавських письменників, перекладених українською мовою (за вибором учителя).

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

Соціально-побутові, жартівливі пісні (1 пісню за вибором). **Леонід Глібов** «Журба». **Леся Українка** «Давня казка» (уривок «Золотих не хочу лаврів – золоті надіть кайдани»).

Тарас Шевченко «І виріс я на чужині...», «Минають дні, минають ночі». **М. Вороний** «Євшан-зілля» (уривок).

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ДОДАТКОВОГО ЧИТАННЯ

Жартівлива пісня «Чи не той то Омелько», «Ой що то за шум учинився». **Народна легенда** «Про євшан-зілля». **Е. Заржицька** «Про козачку Ганну, її дітей та святого Миколая». **Народна байка** «Заяче сало», «Як кучер та лакей пана провчили». **С. Руданський** «Добре торгувалось», «Почому дурні», «Не мої ноги», **О. Вишня** «Як ми колись учились», «Якби моя бабуса встали». **І. Карпенко-Карий** «Хазяїн». **М. Коцюбинський** «Дорогою ціною», «На крилах пісні», «Посол від чорного царя». **Т. Шевченко** «Між скалами, наче злодій». **М. Емінеску** «Зірка» (пер. М. Ігнатенко). **Леся Українка** «Ви щасливі, пречистії зорі». **І. Христенко** «Двое». **І. Андрущук** «А ми зустрічались». **К. Попович** про М. Емінеску.

НА КІНЕЦЬ VIII КЛАСУ УЧЕНЬ ЗДАТНИЙ:

- **визначати** стилі (розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний), сферу їх використання;
- **переказувати** докладно, вибірково і стисло (усно чи письмово) прослуханий і прочитаний тексти різних стилів мовлення;
- **інтегрувати** лінгвістичні та читацькі уміння з урахуванням шкільного та життєвого контексту;
- **усвідомлювати** проблематику класичної української літератури та актуальні проблеми сучасності;

- **оперувати** необхідними літературознавчими термінами при аналізі художнього твору чи при складанні характеристики дійової особи;
- усвідомлено **добирати** мовні засоби відповідно до теми і мети спілкування;
- **дотримуватися** норм літературного мовлення на фонетичному, лексичному, морфологічному рівнях;
- **складати** усні та письмові висловлювання, коректно використовуючи норми української літературної мови (орфографічні, фонетичні, лексичні, граматичні);
- **брати участь** у вербальній взаємодії відповідно до різноманітних комунікативних ситуацій;
- **усвідомлювати** роль культури спілкування в сучасному світі;
- **встановлювати** і **підтримувати** формальні й неформальні стосунки з носіями інших культур відповідно до ситуації та особистості співрозмовника в особистій, публічній, освітній сферах;
- **усвідомлювати** лінгвістичну і культурну ідентичність у національному контексті, з виявленням толерантності та інтересу.

9 КЛАС

РЕКОМЕНДОВАНИЙ РОЗПОДІЛ ОДИНИЦЬ ЗМІСТУ ЗА ГОДИНАМИ

Одиниці змісту	Кількість годин
<p><i>Українська мова в світі. Повторення вивченого у 8 класі.</i> Культура мовлення. Розвиток української мови. Текст, його основні ознаки. <i>Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності.</i> Будова тексту. Мікротема й абзац. Ключові слова в тексті й абзаці. Види й засоби міжфразового зв'язку (повторення й узагальнення). <i>Український фольклор як художній літопис.</i> Історичні пісні. Думи. Образи історичних пісень та дум.</p>	6
<p><i>Текст-роздум на морально-етичну тему (в публіцистичному стилі).</i> Складне речення, його ознаки. Складні речення з сполучниками і без сполучників. Сурядність і підрядність у реченні з сполучником. Складносурядне речення. Будова складносурядного речення. Засоби зв'язку між частинами складносурядного речення. Розділові знаки між частинами складносурядного речення. Біблія як книга життя. Мораль. Притча. Афоризми. Біблійні мотиви у творах української літератури.</p>	15
<p><i>Текст-роздум на суспільно-політичну тему (в публіцистичному стилі).</i> Складнопірядне речення. Будова складнопірядного речення. Головне й пірядне речення. Засоби зв'язку в складнопірядному реченні – сполучники і сполучні слова. Розділові знаки в складнопірядному реченні. Основні типи складнопірядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії і ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умовні, допустові). Складнопірядне речення з кількома пірядними. Нова українська література. Драматичний твір. Драма. Розвиток драматичного конфлікту. Літературний напрям. Сентиментальна повість. Опис і міркування як засоби створення образу. Романтична лірика. Антитеза як прийом композиції. Система тропів. Романтична балада. Фольклорна основа твору. Реалістична поема. Складність і суперечність характеру.</p>	40
<p>Твір-роздум на морально-етичну тему. Безсполучникове складне речення. Смислові відношення, засоби зв'язку між частинами безсполучникового складного речення. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні. Інтимна (любовна) лірика. Пейзажна лірика. Образ ліричного героя.</p>	9
<p>Твір-роздум на суспільну тему. Складне речення з різними видами зв'язку Складне речення з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку. Розділові знаки в такому реченні. Художній переклад. Історичні зв'язки двох літератур. Література рідного краю Узагальнення і систематизація вивченого за рік</p>	12
	85
Майстерні (творчого письма, побудови знань, конструювання, відносин і ціннісних орієнтацій)	5
Контрольні роботи	7
Години на розсуд учителя	5
Кількість годин на рік	99

Учень здатний

1. Сприймати і розуміти художні і нехудожні тексти через різноманітні стратегії, демонструючи спостережливість і творчий підхід.
2. Брати участь у комунікативній взаємодії відповідно до різноманітних мовленнєвих ситуацій, демонструючи внутрішню лексико-граматичну зв'язність і доцільність дискурсу.
3. Інтегрувати лінгвістичні та читацькі уміння з урахуванням шкільного та життєвого контексту, виявляючи позитивне ставлення та інтерес до читання.
4. Створювати усні і писемні тексти різних типів на різноманітних інформаційних носіях, коректно використовуючи орфографічні, лексичні, фонетичні, граматичні норми сучасної української літературної мови для реалізації своїх комунікативних прагнень, демонструючи самоконтроль, допитливість та творче ставлення.
5. Усвідомлювати лінгвістичну і культурну ідентичність у національному контексті, виявляючи толерантність та допитливість.

Одиниці компетенцій	Одиниці змісту	Рекомендовані види навчальної діяльності та очікувані результати
<p>Учень здатний</p> <p>1.1. Систематизувати вивчені відомості про види, форми мовлення, види мовленнєвої діяльності, вимоги до мовлення, основні правила спілкування.</p> <p>1.2. Розуміти, що розвиток мови – це зміни, що відбуваються в напрямі вдосконалення її.</p> <p>1.3. Працювати з текстом: визначати тему, основну думку, знаходити потрібну інформацію, виділяти головне, сміслові частини, порівнювати фрагменти, складати план прочитаного.</p> <p>1.4. Аналізувати текст, його основні ознаки, структуру, види зв'язку речень у тексті, типи, стилі і жанри мовлення, особливості їх побудови.</p>	<p>Українська мова в світі. Повторення вивченого у 8 класі.</p> <p>Базові відомості з теорії мовлення Культура мовлення. Розвиток української мови. Текст, його основні ознаки. Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності. Будова тексту. Мікротема й абзац. Ключові слова в тексті й абзаці. Види й засоби міжфразового зв'язку (повторення й узагальнення).</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Український фольклор як художній літопис. Історичні пісні. Думи. Образи історичних пісень та дум.</p>	<p>– Складання та розігрування діалогів (відповідно до певної ситуації) на запропоновані учнями теми.</p> <p>– Обговорення етикету повідомлень засобами SMS-спілкування та в чатах (домовляння про зустріч, вибачення, привітання зі святом).</p> <p>– Створення тексту-розповіді про спілкування з інтелігентною людиною.</p> <p>– Аудіювання історичних пісень та дум у сучасному виконанні.</p> <p>Продукти:</p> <p>– <i>стилий і вибірковий переказ текстів</i></p> <p>– <i>публіцистичного і художнього стилів</i></p> <p>– <i>твір за складним планом</i></p> <p>– <i>твір (усний і письмовий) у публіцистичному стилі</i></p> <p>– <i>на морально-етичну та суспільну теми</i></p> <p>– <i>діалог-обговорення на актуальну тему</i></p> <p>– <i>діалог-домовленість з аргументацією</i></p>

<p>2.1. Сприймати, аналізувати, оцінювати прочитані чи почуті відомості й добирати та використовувати ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети.</p> <p>2.2. Висловлювати думки, почуття, судження, оперуючи різними виражальними засобами мови.</p> <p>2.3. Самостійно добирати джерела інформації для просування індивідуальним освітнім маршрутом.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Текст-роздум на морально-етичну тему (в публіцистичному стилі).</p> <p>Базові відомості з теорії мови Складне речення, його ознаки. Складні речення з сполучниками і без сполучників. Сурядність і підрядність у реченні з сполучником.</p> <p>Складносурядне речення. Будова складносурядного речення. Засоби зв'язку між частинами складносурядного речення. Розділові знаки між частинами складносурядного речення.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Біблія як книга життя. Мораль. Притча. Афоризми. Біблійні мотиви у творах української літератури.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Інтонування складних речень різних видів і типів. - Добір синонімічних словосполучень і речень, їх порівняння і використання найбільш влучних з точки зору мети висловлювання у переказах і власних текстах. - Складання, редагування і трансформація складних речень різних типів, добір синонімічних конструкцій. - Спостереження за виражальними засобами у тексті притчі. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - висловлення-розповідь з елементами опису з використанням складносурядних речень на тему «Що означає „жити красиво“?» - інструкція «Темниці успішного спілкування в сучасному молодіжному середовищі» - висловлення «Як уникнути залежності від Інтернету» з використанням складнопідрядних речень - «Скарбничка афоризмів»
--	---	--

<p>3.1. Сприймати літературний твір як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого досвіду.</p> <p>3.2. Пояснювати багатозначність художнього образу.</p> <p>3.3. Виявляти зв'язок літератури з філософією, міфологією, фольклором, іншими видами мистецтва.</p> <p>3.4. Проектувати прочитане на життєві ситуації.</p> <p>3.5. Дискутувати щодо порушених у творі проблем, толерантно відстоювати власну позицію; оцінює й характеризувати внесок митця у світовий мистецький поступ.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Текст-роздум на суспільно-політичну тему (в публіцистичному стилі).</p> <p>Базові відомості з теорії мови Складнопідрядне речення. Будова складнопідрядного речення. Головне й підрядне речення. Засоби зв'язку в складнопідрядному реченні – сполучники і сполучні слова. Розділові знаки в складнопідрядному реченні. Основні типи складнопідрядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії і ступеня, порівняльні, причинні, наслідкові, мети, умовні, допустові). Складнопідрядне речення з кількома підрядними.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Нова українська література. Драматичний твір. Драма. Розвиток драматичного конфлікту. Літературний напрям. Сентиментальна повість. Опис і міркування як засоби створення образу. Романтична лірика. Антитеза як прийом композиції. Система тропів. Романтична балада. Фольклорна основа твору. Реалістична поема. Складність і суперечність характеру.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Слухання, читання та аналіз текстів різних типів, стилів і жанрів, особливостей їх структури і мовного оформлення. – Завдання на вдосконалення видів читання: ознайомлювальне, вивчальне, критичне, переглядове тощо. – Аналіз художнього твору; з'ясування теми та основних проблем; визначення системи персонажів, їх порівняльна характеристика, виявлення типового й індивідуального. – Спостереження й аналіз розвитку сюжету художнього твору. – Визначення композиції художнього твору. – З'ясування ролі художніх деталей та інших засобів виразності. – Формулювання ідеї твору. – Вправлення в оцінюванні прочитаного за змістом, формою, мовним оформленням. – Толерантне висловлення власного ставлення до прочитаного. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – порівняльна характеристика героїв – кросворд – проєкт «Дискусую з героєм» – висловлення-роздум «Хто з літературних героїв є зразком для мене»; «Мій улюблений твір» – таблиця «Життя і творчість митця»
--	---	---

<p>4.1. Розрізняти прості та складні речення, розпізнавати складні речення із сурядним і підрядним зв'язком.</p> <p>4.2. Визначати види складних речень (сполучникові й безсполучникові), засоби зв'язку між частинами речення у складному, кількість граматичних основ у ньому.</p> <p>4.3. Правильно розставляти у складному реченні з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку розділові знаки та обґрунтовувати їх правилами.</p> <p>4.4. Складати усні й письмові висловлення різних стилів на визначену тему, використовуючи в них виражальні можливості всіх видів складних речень.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Твір-роздум на морально-етичну, літературну теми.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Безсполучникове складне речення. Смислові відношення, засоби зв'язку між частинами безсполучникового складного речення. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Інтимна (любовна) лірика. Пейзажна лірика. Образ ліричного героя.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Знаходження у тексті, самостійний добір, аналіз, порівняння і характеристика складносурядних і складнопідрядних речень. - Вправи і завдання на засвоєння розділових знаків у складному реченні. - Спостереження і з'ясування істотних ознак безсполучникових складних речень. - Синтаксичний розбір складного речення. - Редагування речень, в яких допущено граматичні помилки. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - груповий проєкт «У світі розділових знаків» - твір-роздум на морально-етичну, суспільну теми: «Що робить мене щасливим?», «Чи переможе книжку комп'ютер, а бібліотеку – Інтернет?» - звернення-прохання до однолітків про підтримку та допомогу людям з особливими фізичними можливостями (з використанням складнопідрядних речень з підрядними причинами та мети)
---	--	---

<p>5.1. Встановлювати і підтримувати соціальні контакти з носіями мови, а також вступати посередником у міжособистісних стосунках, публічній та освітній сферах.</p> <p>5.2. Розмежовувати колективне й індивідуальне в комунікативній поведінці представників інших культур.</p> <p>5.3. Володіти достатнім спектром ідіоматичних виразів, усвідомлювати відмінності між ментальністю, традиціями, цінностями, притаманними носіям інших національностей, узгоджувати з ними свою мовленнєву і соціальну поведінку.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Твір-роздум на суспільну тему.</p> <p>Базові відомості з теорії мови Складне речення з різними видами зв'язку Складне речення з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку. Розділові знаки в такому реченні.</p> <p>Базові відомості з теорії літератури Художній переклад. Історичні зв'язки двох літератур. Література рідного краю.</p> <p>Узагальнення і систематизація вивченого за рік</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Складання усних й письмових висловлювань на актуальну тему з використанням власного життєвого досвіду. - Дебати на актуальну суспільну тему. <p>Продукти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>твір-роздум у художньому стилі «Розпитаю у прапрадіда»</i> - <i>твір-роздум на морально-етичну тему в публіцистичному стилі (орієнтовні теми: «Своє, рідне – своєрідне», «Як відшукати свій шлях у житті», «Чи зможуть з часом селфі замінити родинні фотографії») з використанням безсполучникових речень</i> - <i>дискусія за темою «Митець і суспільство»</i>
---	--	---

ТЕМАТИКА І РЕКОМЕНДОВАНІ ТВОРИ ДЛЯ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(орієнтовний список творів)

- I. БРИНИТЬ-СПІВАЄ НАША МОВА, ЧАРУЄ, ТІШИТЬ І П'ЯНИТЬ.** *Батьківщина Республіка Молдова і рідна українська мова.* Українці в Республіці Молдова. Народи Республіки Молдова – єдина родина. Роль мови у формуванні української нації. Розвиток української мови. Туристична привабливість Молдови. **Г. Вієру** «Рідна мова», **Г. Рогова** «Молдова». **К. Попович** «Тема України у творчості Т. Шевченка». Навчальні тексти за темою.
- II. ВИБІР ПРОФЕСІЇ – ТО ВИБІР ЖИТТЕВОГО ШЛЯХУ.** Орієнтація у кар'єрі. Ким я б хотів(ла) бути і стати й чому? Які риси характеру я хочу в собі виховати? Люди, з яких я беру приклад. Професія і характер. Ким бути і ким не бути. Робота «престижна» і «непрестижна». Молодь і сучасність. Найважче – це творення самого себе». **Г. Сковорода** «Розмова, звана Алфавіт, чи Буквар світу», «Вдячний Еродій», **Леся Українка** «Як я люблю оці години праці». Навчальні тексти за темою.
- III. У СВІТІ ПРЕКРАСНОГО.** Краса врятує світ. Моя зустріч із прекрасним. Митець і мистецтво. Мистецтво як засіб творення особистості. Світ живопису. Скульптура. Дива архітектури. Світлини. Освіта. Культура. Література. **Поезії Т. Шевченка, Лесі Українки, Л. Костенко.** Навчальні тексти за темою.
- IV. ЗУСТРІЧ З КОХАННЯМ.** «Любить людей мене навчила мати...» (В. Симоненко). Одвічні духовні й моральні цінності. Світ людини, її зовнішня і внутрішня краса. Шлях до гармонійної особистості. «Краса людських взаємин», «Прекрасне в моєму житті». «Покликання людини: пізнавати істину, творити добро, примножувати красу». **І. П. Котляревський** «Наталка Полтавка», **Г. Квітка-Основ'яненко** «Маруся», «Сердешна Оксана», **В. Сухомлинський** «Байдужість до батька – матері не прощається», «Легенда про блакитний барвінок», **В. Сосюра** «Люблю я листя колихання». **Л. Костенко** «Світлий сонет». Навчальні тексти за темою.

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ЧИТАННЯ І ВИВЧЕННЯ

Історична пісня. «Ой там, на горі, та й женці жнуть», «Чи не той то Хміль».

Дума. «Маруся Богуславка».

Біблійна притча. «Притча про блудного сина», «Притча про талант».

Афоризми Г. Сковороди. «Всякому городу нрав і права».

І. Котляревський «Наталка Полтавка», **Т. Шевченко** «Назар Стодоля» (за вибором).

Г. Квітка-Основ'яненко «Маруся».

Є. Гребінка «Човен», **В. Забіла** «Соловей», **М. Петренко** «Дивлюсь я на небо»,

Л. Боровиковський «Бандурист», **М. Костомаров** «Явір, тополя й береза», **А. Метлинський** «Старець» (2-3 твори за вибором вчителя).

Т. Шевченко «Причинна», «Тополя».

Т. Шевченко «Катерина», «Наймичка».

Т. Шевченко «Якби ви знали, паничі», «Мені однаково», «Заповіт», «Думи мої, думи мої», «У нашім раї на землі».

Поезії про **Т. Г. Шевченка**. 2-3 поезії за вибором вчителя.

В. Симоненко «Дотліває холод мій у ватрі», «Вона прийшла», **В. Сосюра** «Мені ти приснилась давно», «Співають птицями діброви», **М. Вінграновський** «Ти – вся любов», **Г. Чубач** «Пропахли села сіном і травою». «Легенда про блакитний барвінок», **О. Довга** «Синій птах».

Література рідного краю. Твори українських письменників Молдови або твори молдавських письменників, перекладених українською мовою (за вибором учителя).

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

Історична пісня (уривок за вибором). **Г. Сковорода** «Всякому місту – звичай і права» (фрагмент), афоризми за вибором учня. **Т. Шевченко** «Причинна», «Думи мої, думи мої», «У нашім раї на землі». Поезії поетів-романтиків (за вибором учителя та учнів).

ТВОРИ, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ДОДАТКОВОГО ЧИТАННЯ

Історична пісня «За Сибіром сонце сходить», «Повчання Володимира Мономаха» (уривок). **Т. Шевченко** «Молитва». **Л. Костенко** «Псалом 16». **Г. Квітка-Основ'яненко** «Сердешна Оксана». **Л. Боровиковський** «Козак», **М. Костомаров** «Дід-пасічник», **А. Метлинський** «Бандура». **Т. Шевченко** «На вічну пам'ять Котляревському» (уривок), «Перебендя» (уривок). **Л. Костенко** «Кобзареві», «Кобзар співав в пустелі Косаралу», «Повернення Шевченка», «Княжа гора». **Д. Павличко** «Молитва». **А. Малишко** «В війни годину»чи інші на вибір. **Г. Вієру** «Рідна мова», **Г. Рогова** «Молдова». **М. Емінеску** «Стою на ганку», «Вечір на погорбі». **К. Попович** «Тарас Шевченко у вирі молдавської духовності». Тема України у творчості **Г. Асаки** «Роксанда-княжна», «Мазепа в Молдові».

НА КІНЕЦЬ ІХ КЛАСУ УЧЕНЬ ЗДАТНИЙ:

- слухати і адекватно сприймати усне повідомлення в різних комунікативних ситуаціях, розуміти смислові акценти у мовленні співбесідника, розпізнавати смисл міміки і жестів;
- говорити вільно, дотримуючись норм української літературної мови і етикету, орієнтуватись в ситуації спілкування або самому створювати ситуацію спілку-

- вання, добирати адекватні мовні засоби відповідно до мети, теми і сфери спілкування; логічно, коректно будувати власні висловлювання;
- читати тексти різних стилів і жанрів, свідомо вибирати, залежно від конкретної мети, різні види читання (повільне, детальне; швидке, побіжне, оглядове); розуміти й інтерпретувати інформацію з прочитаного тексту;
  - писати, дотримуючись вивчених правил орфографії, пунктуації і граматики;
  - викладати свої думки вільно, точно і правильно в усній і письмовій формі в монологі і діалозі;
  - володіти основними орфоепічними, орфографічними нормами, синтаксичними засобами сучасної української літературної мови; відрізнити літературну норму від діалектної вимови; добирати і комбінувати синтаксичні засоби для висловлення власних думок залежно від мети і мовленнєвої ситуації;
  - усвідомлювати специфіку літературної і діалектної форм рідної мови;
  - усвідомлювати проблематику класичної української літератури та актуальні проблеми сучасності; визначати ідейно-художній зміст творів;
  - розмежовувати колективне й індивідуальне в комунікативній поведінці представників інших культур;
  - володіти достатнім спектром ідіоматичних виразів, усвідомлювати відмінності між ментальністю, традиціями, цінностями, притаманними носіям інших національностей, узгоджувати з ними свою мовленнєву і соціальну поведінку.

V. МЕТОДИЧНІ НАПРЯМКИ ВИКЛАДАННЯ-НАВЧАННЯ-ОЦІНЮВАННЯ

Новий курикулум інтегрованої дисципліни *Українська мова та література* базується на об'єднанні компетенцій з розвитку мовлення, української мови і літератури. Система комунікативних тем, адаптованих відповідно до національної своєрідності української культури, посилює інтегрування основ лінгвістики та літературознавства і дає можливості для інтеграції дисципліни з іншими дисциплінами гімназичної ланки. За інтегрованого підходу учень стає суб'єктом навчання, створюються найбільш сприятливі умови для виявлення і розвитку індивідуальних здібностей учнів, активізації їх пізнавально-комунікативної діяльності, цілеспрямованого формування системи ключових/трансверсальних/трансдисциплінарних і специфічних компетенцій.

Структура курикулуму *Українська мова і література* дозволяє здійснити інтеграцію змісту навчального матеріалу дисциплін курикулумної галузі *Мова та спілкування*, скоротити обсяг інформації, пропонованої дітям; здійснити систематизацію навчального матеріалу. Складений на основі курикулуму дидактичний проект уроку повинен забезпечити: ефективну співпрацю вчителя і учня; створення найбільш сприятливих умов для розвитку креативних здібностей учня, формування гармонійно розвиненої особистості; єдність традиційних та інноваційних освітніх технологій у процесі навчання української мови та літератури.

Через інтеграцію здійснюється особистісно-зорієнтований підхід до навчання, тому учень сам у змозі обирати «опорні» знання з максимальною орієнтацією на суб'єктивний досвід, що склався в нього під впливом як попереднього навчання, так і більш широкої взаємодії з навколишньою дійсністю.

Саме інтеграція словесної творчості з різними видами діяльності дає можливість сформувати в учня здатність сприймати предмети та явища довкілля різнобічно, емоційно й водночас системно, і формувати цілісну картину світу.

У гімназичній ланці зростає роль інтенсивних методів навчання (програмований, евристичний, модульний, інтерактивний тощо). Більш широко використовуються такі форми занять, як лекція, семінар, практикум, урок-конференція, урок-диспут тощо, оскільки вони надають учневі найбільший ступінь самостійності і творчого пошуку, що сприяє розвитку особистості учня.

Сучасний навчально-виховний процес націлено на об'єднання учнів творчою співпрацею у двох основних напрямках: по-перше, реалізація співпраці типу

вчитель-учень, учень-учень, учень-учитель; по-друге, групові форми роботи: ділові ігри, складання кейсів в парах/групах, мозковий штурм, тобто активне застосування технологій критичного мислення.

Форми самостійно-індивідуальної роботи на уроці та вдома різноманітні і розраховані на різний рівень навчальної компетенції учня:

- на рівні оволодіння знаннями: заповнення або складання схем і таблиць за текстом, за темою;
- для закріплення і систематизації знань: складання плану; підготовка до виступу: підготовка тез, презентації, повідомлення, доповіді; складання тематичних кросвордів, тестів, бібліографії та ін.
- для формування умінь: рішення задач і вправ, лінгвістичний та літературний аналіз за зразком; підготовка до ділових мовних та літературних ігор; проектування і моделювання різних видів і компонентів професійної діяльності; рефлексивний аналіз професійних умінь з використанням аудіо- та відеотехніки та ін.

У процесі оцінювання педагог виявляє свободу і відповідальність у виборі продуктів, що найбільш відповідають кожному випадку, демонструючи оціночну культуру. Залежно від розташування оціночного акту на часовому відрізку навчальної одиниці (розділу), виділяють: стартове (первинне) оцінювання – прогностичне; формативне оцінювання – поточне; сумативне оцінювання – підсумкове. Відповідно до змісту цих стратегій оцінювання диференційовано три типи формативного оцінювання: інтерактивне формативне оцінювання; точкове формативне оцінювання; поетапне формативне оцінювання. Сумативне оцінювання реалізується за допомогою інструментів оцінювання: тесту (супроводжуваного баремом оцінювання), перевірна робота (усна, письмова або практична) тощо.

Різних форм контролю, оцінці підлягає насамперед рівень досягнення учнем освітніх стандартів, а також освітній продукт діяльності учня, якість якого оцінюється за критеріальною шкалою. Під освітнім продуктом учня прийнято розуміти результат його діяльності. Освітній продукт може бути зовнішнім (матеріалізована освітня продукція) і внутрішнім (особистісна), наприклад: проект, презентація, есе, стаття, плакат, інтелектуальна карта. Для досягнення якісного освітнього продукту вчителю необхідно привносити в урок такі елементи новизни, які відповідають сучасному освітньому середовищу, мотивують учня на діяльність і орієнтують на успіх, наприклад: застосування сервісів Інтернету для створення презентацій, розробка віртуальних екскурсій, творчих і соціальних проектів тощо.

Оцінка кожного елемента освітнього продукту учня може бути кількісною (десятибальною), якісною (вербальною) і критеріальною.

Критеріальна шкала оцінювання освітніх результатів з української мови та літератури може бути застосована при аналізі учнівських творчих робіт (може містити такі параметри, як: оригінальність роботи, відносна новизна, ступінь творчості, рівень самостійності, практична значущість/корисність, якість оформлення роботи), при аналізі рівня розвитку особистісних якостей учня і його рефлексивної самооцінки.

Необхідною умовою успішної організації учнем і вчителем освітньої діяльності відповідно до цілей і прогнозованими результатами є рефлексія. Форми освітньої рефлексії можуть бути різними: усними або письмовими, вербальними або графічно вираженими (малюнки, графіки, анкетування).

Також при вибудовуванні освітньої системи вчителю-словеснику необхідно враховувати і принципи трансдисциплінарності. За Б. Ніколеску, трансдисциплінарність базується на трьох постулатах: 1) створення цілісної картини світу за рахунок інтеграції різних дисциплін; 2) з'єднання за принципом додатковості того, що розглядається як протилежність; 3) пізнання реальності в її складності.

Формування міжпредметних компетенцій на уроках української мови та літератури дозволяє реалізувати принцип трансдисциплінарності через інтеграцію, встановити і здійснити міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки (українська мова і література, російська мова і література, румунська мова і література, українська література – всесвітня література, українська література – історія, громадянське виховання, українська література – образотворче мистецтво, музичне виховання, розвиток особистості тощо). Це сприяє породженню в учнів цілісного уявлення про світ.

**GHID
DE IMPLEMENTARE
A CURRICULUMULUI
DISCIPLINAR**

ВСТУП

У 2018-2019 роках у Республіці Молдова відбувається оновлення освітньої політики, починається новий етап курикулумної реформи, що передбачає модернізацію і вдосконалення змісту освіти та пошук актуальних способів його реалізації. Як відомо, навчально-виховний процес повинен будуватися відповідно до потреб особистості та індивідуальних можливостей учнів, зростання їхньої самостійності й творчої активності. А це вимагає від учителя нових підходів до виховання та навчання. **Одна з найважливіших тенденцій освіти в Республіці Молдова сьогодні – перегляд курикулумів та підходів до надання освіти на засадах компетентнісного підходу.** Модернізація освіти стосується, насамперед, розробки нових нормативних документів, створення нових курикулумів та підручників, вдосконалення ефективних механізмів запровадження оновленого змісту навчання, оновлення навчально-методичної бази. У Республіці Молдова цей процес є цілком закономірним та відповідає змінам, що відбуваються не лише в нашій країні, а й у світі в цілому.

Етапи розвитку курикулуму в Республіці Молдова

1990-1991 рр.	Перехідні курикулуми зі шкільних дисциплін
2000 р.	Перехід на Національний курикулум (структура курикулуму спрямована на цілі)
2005-2006 рр.	Переробка Національного курикулуму
2010 р.	Модернізація Національного курикулуму (структура спрямована на формування компетенцій)
2018-2019 рр.	Розвиток/перегляд курикулумів з дисциплін загальної освіти

Розвиток курикулуму є необхідним для:

- розвитку й забезпечення наступності курикулумної реформи;
- відповідності новим вимогам: економічним, соціальним, педагогічним, психологічним тощо;
- підвищення якості навчального курикулуму;
- розвитку/модернізації курикулумних продуктів;
- відповідності системи освіти до концептуальних вимог чинної політики в галузі освіти (Національна стратегія «Молдова 2020», Освіта – 2020», Кодекс освіти Республіки Молдова, міжнародні документи й нормативні акти у галузі освіти);
- урахування нових тенденцій у процесі викладання – навчання – оцінювання тощо.

Очікування від нового курикулуму

- Прогрес системи освіти в контексті реформи курикулуму;
- затвердження пріоритетної ролі освітніх цілей (підготовка учня до активної участі у соціально-економічному житті);
- розвиток компетенцій учня;
- зміна курикулумної парадигми;
- комплексний підхід щодо змісту курикулумних продуктів (навчальний план, курикулуми з дисциплін, шкільні підручники, методичні посібники).

Основними здійсненими змінами є:

- інтеграція дисципліни;
- дотримання зв'язку трансверсальних компетенцій із специфічними;
- конкретизація поняття *специфічна компетенція/одиниці компетенцій*;
- структурування й узгодження одиниць компетенцій, одиниць змісту;
- уведення поняття *продукт*;
- конкретизація видів вправ;
- варіативний підхід до списку творів і текстів для читання та вивчення тощо.

Курикулум для гімназичної освіти генерує ієрархічну систему складових, які виконують дві основні функції:

1. Регульовальна функція реалізується телеологічною складовою («телеологія – галузь науки, яка вивчає визначення мети і результатів навчання, їх відповідність. <...> У рамках компетентнісного підходу особливої значущості набуває взаємозв'язок системи визначення мети та очікуваних результатів, які мають компетентнісне вираження [В. Гуцу, 2009, с. 6].
2. Стратегічна функція реалізується змістовною і процесуальною складовими. Ці складові курикулуму відображено у розділах поданого документу:
  - У розділі «*Концептуальні основи курикулуму з дисципліни «Українська мова і література»* у гімназії» описано на загальному рівні змістовну та процесуальну складові.
  - У розділі «*Адміністрування дисципліни»* розкрито кількість годин на тиждень та кількість годин на рік по класах.
  - У розділі «*Специфічні компетенції»* запропоновано 5 основних компетенцій для дисципліни.
  - У розділі «*Одиниці навчання»* по класах представлено: орієнтовний розподіл одиниць змісту та кількості годин; співвідношення одиниць компетенцій, одиниць змісту та рекомендованих видів навчальної діяльності з її результатами/продуктами; списки творів, рекомендованих для обов'язкового вивчення та додаткового читання, а також для вивчення напам'ять.

- У розділі «*Методичні напрямки викладання-навчання-оцінювання*» подано загальні положення та рекомендації зі застосування курикулуму в процесі проектування та реалізації навчального процесу, відповідно до специфіки дисципліни та вікових особливостей учнів.

Інноваційна діяльність педагогів стає на сьогоднішній день пріоритетним напрямом реалізації реформ в освіті Республіки Молдова. Сучасний учитель повинен уміти сам і навчити учнів творчо опановувати знання, застосовувати їх у конкретних навчальних і життєвих ситуаціях, критично осмислювати здобуту інформацію, володіти вміннями й навичками саморозвитку, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки.

У Методичному гіді розкриваються та коментуються шляхи модернізації мовної та літературної освіти в гімназичній ланці.

Мета Методичного гідю – розкрити змістові та структурні особливості нового курикулуму; надати навчально-методичної підтримки вчителю; намітити шляхи реалізації нових педагогічних технологій навчання та оцінювання; збагатити науково-методичний інструментарій учителя-словесника.

I. КОНЦЕПТУАЛЬНІ/ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ КУРИКУЛУМУ З ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА»

1.1. Концепція Курикулуму з дисципліни «Українська мова і література»

Концепція курикулуму 2019 року видання спрямована на впровадження інтегрованого курсу української мови і літератури в гімназичний цикл. Такий спосіб сприяє формуванню системи компетенцій в учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності; виявленню здібностей учнів та їхніх особливостей; формуванню національно свідомої особистості, ефективній реалізації розвивально-виховної функції навчання.

Специфічні компетенції – *мовленнєва, комунікативна, літературна, мовна, соціокультурна* – реалізуються змістом дисципліни в нерозривній єдності.

Мовленнєва лінія містить засвоєння практичних умінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності. На основі опрацювання літературного чи адаптованого тексту в єдності змісту й форми учні усвідомлюють мову як засіб передавання думок й почуттів. Значна увага приділяється розвитку усного спонтанного мовлення, підвищенню культури мовлення учнів.

Комунікативна лінія розглядає уміння доцільно використовувати засоби рідної (української) мови у практиці живого спілкування; уміння наводити переконливі аргументи в процесі розмови; здатність орієнтуватися в ситуації спілкування, комунікативно виправдано добирати вербальні і невербальні засоби і способи для оформлення думок, почуттів у різних сферах спілкування.

Літературна лінія спрямована на формування уважного читача з добре розвченими творчими, розумовими, пізнавальними здібностями, який у процесі роботи над твором, максимально наближаючись до авторського задуму, готовий до критичної, вираженої оцінки.

Основною одиницею навчання на уроках словесності виступає **текст** як результат мовленнєвої діяльності, як засіб формування ключових компетенцій. У курикулумі зазначено, що підхід до літературного твору/художнього тексту здійснюється на базі аналізу тексту. Така робота сприяє будівництву діалогу-взаємозв'язку, який носить дидактичний та тематичний характер вивчення літератури у гімназичній ланці.

Текстоцентричний принцип є тією ланкою, на підставі якої здійснюється інтеграція мови та літератури, що дозволяє проникнути в стиль письменника і вдумли-

во аналізувати мовні засоби, які використовує автор. Сучасному вчителю-словеснику необхідні основоположні знання про текст як одиницю, що об'єднує в собі мовну та літературознавчу складову. Без цих відомостей неможливе інтегроване вивчення мови і літератури, як воно подається у курикулумі 2019 року

Мовна змістова лінія містить перелік головних питань з теорії мови, що сприятиме формуванню системних знань про мову й, на їхній основі, практичному користуванню українською мовою в повсякденному житті.

Соціокультурна змістова лінія є засобом опанування культурних і духовних цінностей для виховання національно свідомої особистості. Реалізується ця змістова лінія на основі дібраних текстів відповідної тематики, що використовуються як дидактичний матеріал, а також за допомогою системи спеціальних та інтелектуально й емоційно орієнтованих завдань, що передбачають опрацювання цих текстів. Створення ж висловлень сприятиме утвердженню ієрархії цінностей, формуванню світогляду учнів, становленню учнів як громадян Республіки Молдова, а також слугуватиме орієнтиром у спрямуванні навчання на оволодіння ключовими компетентностями. Кожна з перелічених видів компетенцій реалізується змістом дисципліни в нерозривній єдності.

Зміст мовного та літературного компонентів в гімназії спрямований на досягнення належного рівня сформованості вміння користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності, читати та усвідомлювати прочитане; на залучення до художньої літератури, а через неї – до фундаментальних цінностей культури; на формування гуманістичного світогляду особистості, розширення її культурно-пізнавальних інтересів, виховання в учнів любові, поваги до традицій свого народу та толерантного ставлення до культурних традицій інших народів.

Теми для мовленнєвої діяльності, уведені у структуру змісту, є спільними для дисциплін курикулумної галузі *Мова та спілкування*, вони сприяють поглибленому засвоєнню знань через взаємозалежність між дисциплінами та інтеграції дисципліни з іншими дисциплінами гімназичної ланки.

Нова концепція курикулумів з мови та літератури забезпечує уніфікацію структури всіх курикулумів з дисциплін, які вивчаються в курикулумній галузі *Мова та спілкування*, та значно полегшує їх вивчення.

1.2. Інноваційні підходи Курикулуму з дисципліни «Українська мова і література»

Курикулум з української мови і літератури для гімназії є складовою частиною Національного курикулуму. Цей нормативний документ є логічним продовженням курикулуму для початкової школи, в якому передбачається вивчення систематичного курсу української мови і літератури. Курикулуми 2019 року видання, у

порівнянні з попередніми, структуровано за однією моделлю для всіх навчальних дисциплін.

Усі курикулуми курикулумної галузі знань *Мова і спілкування* містять:

- інтеграцію змісту – *Мова і література*
- єдині специфічні компетенції
- єдині теми для мовленевої діяльності для 5-9 класів

Зміст курикулуму включає:

- *концептуальні основи курикулуму з дисципліни «Українська мова і література»*
- *адміністрування дисципліни*
- *специфічні компетенції дисципліни*
- *одиниці навчання (по класах)*
- *методичні напрямки викладання – навчання – оцінювання.*

1. Концептуальна відмінність між курикулумом 2019 року видання і попередніми курикулами полягає **в компетентнісному підході** до побудови курикулуму. У новому курикулумі головна увага зосереджена на *специфічних компетенціях, одиницях компетенцій, одиницях змісту* та широкій рекомендації *видів навчальної діяльності*, яка прогнозує *очікувані результати/навчальні продукти*. Між *одиницями компетенцій, одиницями змісту і рекомендованими видами навчальної діяльності* існує тісний взаємозв'язок і чіткі причинно-наслідкові відношення: *одиниця змісту (тема, розділ) обумовлює вибір видів діяльності (методів і прийомів реалізації даного змісту), провідних у формуванні специфічних компетенцій.*

2. Специфічні компетенції формулюються відповідно до конкретних, послідовних і систематизованих за класами етапів опанування інтегрованого курсу української мови і літератури, окреслюють формування певного кола компетенцій, якими повинні оволодіти випускники гімназії, а також прогнозують підсумки вивчення дисципліни в кожному класі, а потім конкретизуються і дробляться в конкретних одиницях компетенцій.

3. Орієнтовний зміст навчальної дисципліни – **одиниці змісту** – включає розподіл матеріалу для вивчення в кожному з класів (5-й, 6-й, 7-й, 8-й та 9-й), при цьому вчитель отримує можливість незначно варіювати перелік запропонованих у курикулумі творів та їх фрагментів, а також вибирати відповідні методи і прийоми їх вивчення. *Одиниці змісту оновлено відповідно до специфіки вивчення української мови та літератури як навчальної дисципліни в умовах діаспори.*

Мовленнєво-комунікативну діяльність акцентовано на постійній роботі з основними видами тексту: розповідь, опис, міркування; запропоновано системну поетапну роботу над стилями мовлення: розрізнення стилю тексту, засвоєння стилістично забарвленої лексики, переказ і складання тексту у певному стилі. Вдоскона-

лено тематично-блокову систему подачу відомостей з мови: однотипні правила і літературні норми узагальнено, окремі правила знято, увагу зосереджено на основних закономірностях української мови.

Оновлено базові відомості з теорії літератури: виділено фольклор і літературу як дві течії української словесної творчості, що сприяє формуванню єдиної картини світу; узгоджено роботу над аналізом літературного тексту із системою жанрів відповідно до специфіки української літератури; продумано оптимальне співвідношення епічних, ліричних та драматичних жанрів згідно з рівнем навчальної компетенції гімназистів. Складні для розуміння українцями діаспори твори замінені визнаними зразками літератури для учнів гімназій.

Добір художніх творів згідно з мовленнєвою тематикою розширює можливості комунікативно-мовленнєвої діяльності гімназистів. Нововведені твори відображають національні особливості української літератури. У кожному класі запропоновано ознайомлення з творчістю сучасних українськомовних поетів Республіки Молдова та творів румунськомовних митців в українських перекладах. Новим є введення теми Бессарабії/Молдови в українській літературі.

Запропоновано нові цікаві теми, єдині для всіх дисциплін курикулярної галузі *Мова і спілкування* у V-IX класах.

V клас	VI клас	VII клас	VIII клас	IX клас
Моя батьківщина Республіка Молдова і рідна українська мова	Свою Батьківщину любить	Нема без кореня рослини, а людей без Батьківщини	Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину	Бринить-співає наша мова чарує тішить і п'янить
Тепло рідного дому	Людина, природа та всесвіт	У колі шкільної родини	Людина серед людей	Вибір професії – то вибір життєвого шляху
Добро і краса – основа життя на землі	Звичаї та традиції мого народу	Вірний приятель – то найбільший скарб	Реальність і мрії	У світі прекрасного
Світ моїх захоплень	Мудрість і щастя	Людина творює долю, а доля – людину	Минуле та сьогодення	Зустріч з коханням

Автори курикулуму подали для кожного класу формулювання комунікативних тем відповідно до національної специфіки, що розширює можливості учнів для їх обговорення. Суть єдиної комунікативно-мовленнєвої теми зберігається, але палітра міркувань учнів розвивається за принципом градації від класу до класу через опрацювання нових творів. Учитель може самостійно розподіляти твори за темами, використовуючи тексти основного, додаткового списків, а також творів, рекомендованих для мовленнєвої діяльності.

У кожному класі доречно (і бажано) обговорювати кожну з тем з учнями після завершення вивчення творів, дібраних відповідно до мовленнєвої теми. Таким чином, до кінця кожного навчального року учень повинен вільно міркувати на ці теми, наводити приклади з вивчених і прочитаних додатково і самостійно літературних та навчальних творів. Така робота обов'язково повинна бути оцінена вчителем. У кожному наступному класі при роботі з комунікативною темою вчитель опирається на опановані і прочитані раніше твори разом із учнями. Підсумкова бесіда – у 9 класі, коли учень повинен уміти не тільки міркувати на ці теми, але також і письмово оформляти свої думки і почуття, тобто створювати висловлювання, писати есе.

4. Методичні напрямки викладання-навчання-оцінювання містять рекомендації щодо форм та методів викладання/навчання, які використовуються в конкретних умовах навчання і у зв'язку з активною позицією вчителя. Дидактичний інструментарій розкриває інформацію про матеріали, які застосовуються у ході вивчення дисципліни (підручники, хрестоматії, методичні посібники, словники, аудіовізуальні засоби тощо). Стратегії оцінювання та контролю знань учнів співвідносяться з сучасними формами і прийомами перевірки знань, виявлення рівня компетенцій гімназистів.

5. З огляду на те, що в попередніх виданнях курикулуму недостатньо уваги приділялося внутрішньопредметним і міжпредметним зв'язкам, у новому курикулумі підкреслюється забезпечення узгодженості:

- трансверсальні компетенції – специфічні компетенції – одиниці компетенцій;
- трансверсальні компетенції – навчальні дисципліни;
- трансдисциплінарний та міжпредметний підхід.

Урахування цих зв'язків під час вивчення української мови і літератури дасть учням змогу усвідомити мову як систему, що постійно розвивається, удосконалюється, збагачується, а також осмислити внутрішні закономірності інтегрованої дисципліни.

Міжпредметні компетенції реалізуються через формування мовленнєвої, комунікативної, літературної, мовної, соціокультурної компетенцій учнів на ґрунті свідомого опанування теоретичних відомостей з мови і мовлення в курсі української мови і літератури та під час вивчення інших мов – російської (мови навчання), румунської – державної мови, іноземних мов, а також таких предметів гуманітарного циклу, як історія, культура і традиції українського народу, російська і всесвітня література, історія, громадянське виховання тощо.

Основним користувачем курикулуму з української мови та літератури є вчитель. Учитель має можливість розширити і конкретизувати обсяг матеріалу, шляхи і прийоми його вивчення. Крім того, цей документ пропонується фахівцям інших сфер у галузі освітнього менеджменту (наприклад, працівникам районних/

міських управлінь освіти) як керівництво з контролю якості викладання дисципліни і виявленню відповідностей або невідповідностей виконання курикулуму за Національним курикулумом.

Курикулум слід сприймати як рухливу і гнучку систему ідей та основних цілей викладання української мови і літератури, спрямованих на формування системи компетенцій. Він є орієнтиром під час складання підручників, хрестоматій, тестів, методичних гідів і посібників.

Отже:

- розвиток/оновлення курикулумів зі шкільних дисциплін став невід'ємною частиною модернізації освіти в Республіці Молдова і на всьому європейському просторі;
- він співвідноситься із загальними тенденціями розвитку освіти і міжнародними стандартами в галузі реформи курикулуму; з сучасним національним і міжнародним соціокультурним контекстом;
- враховує рівень, різноманітність і комплексність освітніх потреб учнів, а також вимоги до формування особистості в умовах динамічного розвитку світу.

Курикулуми 2019 року видання набувають чинності з моменту їх затвердження Національною радою з Курикулуму (*Протокол №22 від 05.07.2019*).

II. ПРОЕКТНІ ПОЛОЖЕННЯ КУРИКУЛУМУ З ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНЬСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА»

2.1. Курикулум з дисципліни «Українська мова і література» як дидактичний проект

Тип і якість дидактичного проектування впливає на ефективність усього освітнього акту. Курикулум 2019 року видання генерує і нові стратегії та схеми дидактичного проектування.

Дидактичне проектування є курикулумним конструктором, який передбачає єдину сукупність дій і операцій, що передують дидактичним стратегіям у всіх складових: компетенції, зміст, дидактичні й оцінювальні стратегії, методи і засоби навчання – викладання – оцінювання.

З *дидактичної перспективи* проектування зосереджено на діяльності педагога, яке визначає дидактичні засоби і форми діяльності залежно від типів уроків, дидактичних і оцінювальних стратегій.

З *діяльнісної перспективи* дидактичне проектування – це специфічний порядок діяльності вчителя в кожній складовій освітнього процесу, здійснюваній в різний час і різні його інтервали (рік, півріччя, день, навчальна година) на рівні логико-дидактичних структур: навчальний предмет, розділ, тема, система уроків, урок, фрагмент уроку. З цієї перспективи відзначають два види дидактичного проектування: *довгострокове (календарне) та короткострокове (проектування уроку)*. Альтернативним є *проектування за одиницями змісту* (за темами, розділами, модулями).

Дидактичне проектування передбачає такі етапи:

Перший етап – з'ясування і формулювання одиниць компетенцій, що відповідають дисципліні і кожному уроку. Точне і чітке їх визначення – головна умова правильного проектування дидактичної системи і кожного уроку окремо.

Другий етап – визначення ресурсів, необхідних для формування визначених одиниць компетенцій. Операції, інтегровані в цей етап, стосуються різних типів ресурсів, а саме:

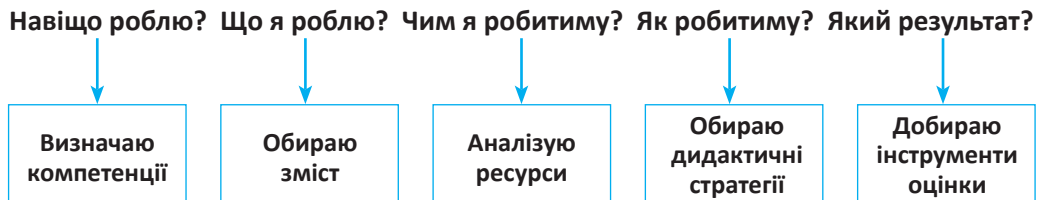
- **змісту навчання** – інформації, норм, конкретних фактів і прикладів, моделей, ціннісних ставлень;
- **психологічних ресурсів учнів** – їхнього попереднього когнітивного досвіду (пізнавального досвіду і рівня підготовки); здатності до навчання (навчальних здібностей, функціонального рівня задіяних психологічних процесів); інтелектуальних можливостей; мотивації навчання;

- **матеріальних ресурсів** (дидактично-матеріальних ресурсів, від яких залежить нормальний хід і результати процесу навчання і виховання; простору, де відбувається навчання, з необхідним обладнанням і засобами для навчання, навчальними посібниками тощо);
- **часу, виділеного на навчання**, уточненого в навчальних планах і курікулумі.

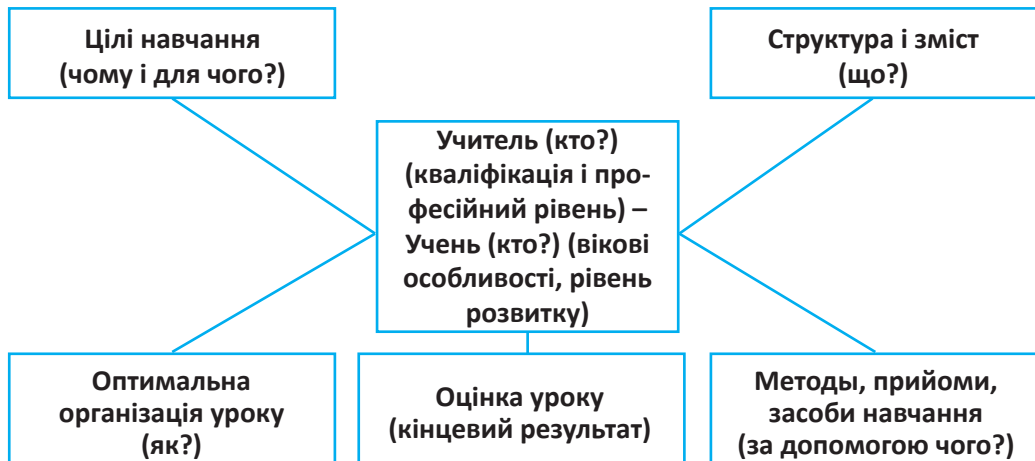
Третій етап – визначення оптимальних дидактичних стратегій і технологій (викладання – навчання – оцінювання) щодо організації, керування і кореляції процесу поетапного формування визначених одиниць компетенцій. На етапі проектування і особливо вибору стратегій не тільки важливо, а й необхідно дотримуватися розумного (методично виправданого) й ефективного їх вибору, сполучуваності і дозування.

Четвертий (останній) етап передбачає вибір інструментів (засобів, методів, доказів) і критеріїв оцінювання результатів навчальної діяльності (викладання – навчання – оцінювання). Вплив оцінки на учня і ефективність самого процесу оцінювання обумовлені її обґрунтуванням і відповідністю певним критеріям і вимогам, особливо це стосується одиниць компетенцій, що вимагає постійної кореляції отриманих результатів з попереднім оцінюванням.

Схематично проектування крок за кроком можна зобразити так:

СКЛАДОВІ ТЕХНОЛОГІЇ УРОКУ

2.2. Довгострокове календарне планування

Під час розробки довгострокових дидактичних проєктів, варто дотримуватися таких етапів:

1. З'ясування взаємозв'язків між одиницями компетенцій і одиницями змісту.
2. Розподіл дидактичного матеріалу за одиницями вивчення (дидактичні одиниці).
3. Визначення послідовності вивчення одиниць змісту відповідно до окреслених одиниць компетенцій.

Довгострокове дидактичне планування складається з таких частин:

- вступ;
- адміністрування навчальної дисципліни;
- планування навчальної дисципліни.

Вступ:

- **назва дисципліни** згідно з навчальним планом;
- **специфічні компетенції** (виписуються з курикулуму з дисципліни);
- **бібліографія:** перераховуються курикулумні матеріали з дисципліни.

Нормативно-дидактичні матеріали: курикулум; підручник; **додаткові:** гід з упровадження курикулуму для гімназичної освіти; методичні рекомендації тощо.

Адміністрування навчальної дисципліни:

<i>Кількість годин на тиждень –</i>	<i>Кількість годин на рік –</i>
-------------------------------------	---------------------------------

<i>Навчальні одиниці</i>	<i>Кількість годин</i>	<i>Оцінювання</i>			<i>Примітки</i>
		<i>ПО</i>	<i>ПФО</i>	<i>СО</i>	

Планування навчальної дисципліни:

<i>№ уроку</i>	<i>Одиниці компетенцій</i>	<i>Одиниці змісту</i>	<i>Кількість годин</i>	<i>Дата</i>	<i>Оцінювання</i>	<i>Примітки</i>

Одиниці компетенцій – записуються номери всіх одиниць компетенцій, передбачених курикулумом для даного модуля (наприклад, 1.1, 2.1, 3.1 тощо); за необхідності переписуються з курикулуму.

Одиниці змісту – фіксується назва навчальної одиниці (розділу) відповідно до проекту адміністрування дисципліни. **Вчитель інтегрує мовленнєву, мовну і літературну теми в одному уроці.**

Кількість годин – випикується з проекту адміністрування дисципліни. Однак з огляду на досвід учителя та рівень підготовки учнів може бути внесено корективи.

Дата – фіксується календарна дата кожного уроку, з урахуванням структури навчального року та розкладу уроків.

Оцінювання – записи в цій рубриці повинні вказувати уроки, на яких планується проводити: первинне оцінювання (ПО), поетапне формативного оцінювання (ПФО), сумативне оцінювання (СО).

Примітки вносяться протягом навчального року в разі змін у довгостроковому плануванні.

2.3. Короткострокове (поурочне) дидактичне планування

Модель дидактичного проекту уроку містить такі компоненти:

Навчальний заклад

Клас _____ Дата _____ Вчитель _____

Тема уроку:

Мета:

Тип уроку:

Одиниці компетенцій: плануються за складовими 5 специфічних компетенцій:

Обладнання:

Планування за поданою схемою

Етапи уроку	Одиниці компетенції	Діяльність учителя	Діяльність учня	Дидактичні стратегії/ види і форми робіт	Оцінювання

Під час розробки поурочного планування вчитель звертається до курикулуму «Українська мова і література» у тій його частині, де викладено у таблиці *одиниці компетенцій, одиниці змісту, рекомендовані види навчальної діяльності/продукти*. У процесі проектування і проведення уроків учитель вільний у виборі рекомендованих дидактичних матеріалів, але й відповідальний за виконання курикулуму зі шкільної дисципліни. Учитель може доповнити запропонований список у залежності від специфіки конкретного класу, наявних ресурсів тощо.

Крім поурочного планування за наведеними схемами, низку уроків (особливо нетрадиційних) рекомендується розробляти детально як сценарій проведення уроку.

Поурочний план включає: дату проведення уроку; назву, тип уроку і його мету; структуру уроку; зміст уроку; методи роботи вчителя й учнів; навчальне обладнання і домашнє завдання. Етапи уроку подаються згідно з класифікацією уроків ERRE (evocare – realizare a sensului – reflectie – extindere = виклик – осмислення – рефлексія – розширення), що сприяють формуванню компетенцій).

ХІД УРОКУ:

№	Етапи уроку	Одиниці компетенцій	Зміст	Дидактичні стратегії	Оцінювання
1.	Виклик				
2.	Осмислення				
3.	Розширення/інтеграція				
4.	Рефлексія				
5.	Завдання для учнів з ООП (якщо є такі учні)				

Початок уроку/Виклик

Організація інтерактивної участі учнів в уроці є важливою методичною проблемою. Вона не повинна забирати багато часу, тому учнів бажано залучати до навчально-пізнавальної діяльності з першої хвилини уроку. Для цього початок уроку має бути динамічним, давати учням заряд енергії, бадьорості, діловитості. Ефективно спрацьовують техніки розвитку критичного мислення. Основні форми роботи на фазі виклику: «мозковий штурм», робота в парах, робота в групах, «Гроно», читання з передбаченням, вільне письмо тощо.

Осмислення

Пояснення матеріалу повинно відповідати таким вимогам: учитель повинен говорити голосно і чітко; темп розповіді має бути розміреним; мова доступною. При цьому важливо спиратися на попередній досвід учнів; виділяти істотне й головне в навчальному матеріалі; послідовно викладати тему; використовувати ілюстративний і демонстраційний матеріал.

Сприймання нового матеріалу є найбільш успішним, якщо правильно поєднано виклад матеріалу, роботу з наочними посібниками та самостійну роботу учнів. Осмислення знань передбачає насамперед розкриття внутрішніх закономірностей явищ і процесів, які вивчаються. Основними методами такої роботи є аналіз і синтез, абстрагування і конкретизація, порівняння й узагальнення, моделювання, класифікація тощо. Учні контактують з новою інформацією, ідеями, працюючи з текстом. У процесі такої роботи доцільно використати різноманітні прийоми, наприклад:

Читання із системою позначок «Поміч». Речення, абзац, фрагмент осмислюється учнем за допомогою умовних позначок: «+» (відома інформація); «!» (нова інформація); «?» (здивувало, зацікавило); «-» (заперечує тому, що знаю).

Кероване читання тексту. Сприймання тексту керується стислою письмовою інструкцією, яка зорієнтує учнів на ключові моменти. Наприклад, схарактеризувати ставлення головного героя до а)..., б)..., в)...

Формування одиниць компетенцій/рефлексія

У процесі навчання учні на основі знань засвоюють різноманітні навички та вміння, формують одиниці компетенцій. Основні компоненти формування компетенцій: розбір і засвоєння правил і понять, які лежать в основі навичок; подолання труднощів під час набуття навичок; вдосконалення й автоматизація навичок; закріплення досягнутого рівня навичок та використання їх на практиці. Основним методом формування навичок є різноманітні вправи. На цьому етапі реалізуються важливі задачі, які активізують увагу і посилюють мотивацію за принципом: **«Те, що я чую – я забуваю; те, що я бачу і чую – я трохи запам'ятовую; те, що я бачу, чую, промовляю і роблю, я починаю розуміти і засвоювати»**; відбувається обмін думками, висловлюваннями. Це забезпечує збагачення словникового запасу, дає можливість розширити знання за темою, побачити різні підходи до оформлення відповіді, складання схем. А значить, здійснюється процес формування інформаційних, комунікативних компетентностей та компетентностей саморозвитку і самоосвіти учнів.

Стратегії, які допоможуть учням на фазі рефлексії:

Збережи останнє слово для мене

Учні випишують цитату, яка схвилювала або найбільше вразила. На зворотному боці записують коментар. Останнє слово надають «несміливому» учневі наприкінці уроку.

П'ятихвилинне есе ставить перед учнями два завдання:

- записати, чого дізналися з теми;
- поставити запитання «Що залишилось незрозумілим?».

Ці відповіді вчителі використовують під час планування наступного уроку.

Після опрацювання теми ефективним є *сенкан*. Цей прийом формує уміння добувати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел.

Домашнє завдання

Домашнє завдання чітко визначається і конкретизується, вказується час на ознайомлення з ним учнів; дохідливість домашнього завдання; дається інструктаж про його виконання. Під час планування домашнього завдання вчитель повинен враховувати рівень навчальної компетенції учнів та рекомендації Міністерства освіти, культури та досліджень Республіки Молдова щодо його дозування (Наказ №1249 від 22.08.2018 «Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind managementul temelor pentru acasă în învățământul primar, gimnazial și liceal»).

III. МЕТОДОЛОГІЧНІ І ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КУРИКУЛУМУ З ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА»

3.1. Логіка і принципи розробки дидактичних стратегій на основі Курикулуму 2019 року видання

Курикулум 2019 року видання орієнтовано на комплексний розвиток особистості учня; на забезпечення його реальних потреб та розвиток інтелектуальних здібностей, на органічну інтеграцію шкільних дисциплін; на особистісну реалізацію і розвиток протягом усього життя через потенціал активного і інтегрованого в суспільство громадянина, затребуваного на ринку праці. Саме *принцип інтегровано-го навчання мови і літератури* сприяє планомірному, усвідомленому засвоєнню знань з мови одночасно з опануванням різними видами мовленнєвої діяльності та вивченням художніх творів. Це такий вид організаційної форми навчання української мови і літератури, на якому однаковою мірою поєднано змістовий матеріал кількох навчальних дисциплін відповідно до спільної теми дидактичного матеріалу.

Важливою особливістю уроків словесності є вивчення мовних одиниць на основі аналізу тексту (уривку з художнього твору) в єдності змісту і форми. Текст є предметом вивчення як мови, так і літератури, через його призму можна побачити весь людський світ й розкрити духовні цінності свого народу і людства. Одним із способів ефективного посилення інтеграції на таких уроках є використання вдало дібраних, інформативно наповнених дидактичних текстів, які дають змогу висвітлити спільний для двох дисциплін навчальний матеріал. У системі художніх і дидактичних текстів, змісті вправ, диктантів, переказів тощо здійснюється взаємозв'язок усіх компетенцій.

У стрімко мінливому світі життя ставить перед читанням нові завдання: неймовірно швидко зростає обсяг інформації, з'являються друковані тексти нового типу. Відповідно змінюється і бачення завдань навчання. Пріоритетним стає навчання пошуку інформації, її використання. Завдання вчителя – розвивати в учнів такі читацькі навички, як пошук, вибір, оцінка інформації з текстів, використовуваних у позашкільних ситуаціях. Ці читацькі вміння не тільки відточують розумову діяльність учнів, служать базою для навчальної успішності в усіх шкільних дисциплінах, а й стають необхідною умовою успішної участі в більшості сфер дорослого життя. Практика показує, що ефективність, результативність навчання учнів читацької грамотності залежить від уміння самого вчителя продумати алгоритм роботи з текстом.

Учитель корегує цю систему відповідно до теми уроку, мети, рівня підготовленості класу. Формування читацької грамотності прискорює виразне читання вголос текстів різних типів, стилів і жанрів та використання різних видів читання (оглядового, ознайомлювального, поглибленого).

У гімназичній ланці застосовуються різні рівні і прийоми аналізу тексту:

- визначення теми і стилю тексту;
- визначення змістовних частин, виділення в них за допомогою ключових слів головних образів, добір заголовків;
- визначення проблеми чи кола проблем, які автор розкриває у тексті;
- з'ясування авторського ставлення: чим автор захоплюється, кого засуджує;
- формулювання основної думки/ідеї тексту.

Під час проведення інтегрованих уроків української мови і літератури створюються реальні умови для розвитку творчих здібностей учнів, уміння розв'язувати проблемні ситуації, самостійно знаходити шлях вирішення поставленого завдання, співпрацювати з усіма учасниками навчального процесу.

Структура інтегрованих уроків може бути різною, вона залежить від специфіки матеріалу, що інтегрується, і зумовлюється поставленими цілями та завданнями; детермінується змістом навчання, особливостями діяльності вчителів та учнів. Оптимальною, є така структура інтегрованого уроку: організація класу; мотивація; актуалізація опорних знань, умінь і навичок; цілевизначення; вивчення нового матеріалу; застосування інформації; виконання пізнавальних і творчих завдань, спрямованих на сприймання художніх творів і створення власних текстів; формування комунікативної і літературної компетентності; оцінювання; домашнє завдання; підведення підсумків.

Типи уроків за дидактичною метою:

- інтегровані уроки засвоєння нових знань;
- інтегровані уроки формування практичних умінь і навичок;
- інтегровані уроки узагальнення і систематизації знань;
- інтегровані контрольні уроки.

За етапами навчальної діяльності:

- вступні інтегровані уроки;
- інтегровані уроки первинного ознайомлення з матеріалом;
- інтегровані уроки формування понять;
- інтегровані уроки застосування знань на практиці;
- інтегровані уроки формування практичних умінь і навичок;
- інтегровані уроки повторення і узагальнення матеріалу.

Готуючись до інтегрованих уроків, учитель повинен уникати одноманітності в їх побудові, кожен такий урок має містити елемент новизни, інновації, свіжий методичний струмінь, бути цікавим для учнів.

Важливим методичним аспектом є визначення продуктивних методів, прийомів і засобів, добір дидактичного матеріалу для інтегрованих уроків. Вправи, застосовані на інтегрованих уроках української мови і літератури, можуть бути як творчого, зокрема, зіставного, характеру, так і закріплювальними/тренувальними в залежності від рівня навчальної компетенції учнів. Здійснюються різні види аналізу тексту: мовний, мовленнєвий, літературний, стилістичний, композиційний тощо. Зростає роль творчих видів роботи: демонстрація перед завданням певних явищ за допомогою ТЗН (картина, аудіо, відео, мультимедіа); диктант-вікторина; створення словників, довідників, опорних схем, таблиць; творчі роботи (самостійна характеристика образів, визначення композиції, добір музичного супроводу, живописних ілюстрацій тощо); побудова, перебудова, відновлення, редагування текстів та ін.

Ефективним є інтерактивний *метод проектів*, який дає змогу підготувати і різновекторно в тематичному аспекті схарактеризувати явище чи поняття, що вивчається, наприклад, «Словничок неологізмів», «Історія фразеологізму», «Мамина пісня», «Діалог з поетом», «Моє слово на захист героя» та ін. Результати цього методу – розвиток інтересу до дисципліни; придбання дослідницького досвіду; розвиток уміння творчо оформляти і доносити до зацікавленої аудиторії необхідну інформацію; розвиток уміння працювати самостійно, в парах, у групах; отримання додаткових знань з теми; розвиток навичок монологічного мовлення .

3.2. Дидактичні стратегії викладання-навчання, специфічні для дисципліни «Українська мова і література»

Сучасний урок української мови та літератури – це явище поліфункціональне, багатоаспектне, яке характеризується використанням різних методів і прийомів, що зумовлюють систематичне і різнобічне збагачення особистості, що мають на меті забезпечити кожному учневі найкомfortніші, найсприятливіші умови для навчання і розвитку. Інтегрований урок української мови і літератури дозволяє вивчати і творчо застосовувати нові методи, прийоми, форми організації навчальної діяльності, не боятися змін, працювати в новому режимі, експериментувати.

На уроках української мови й літератури розширюється використання *інтерактивних методів та прийомів* (робота в групах, парах, ігрові технології тощо), які формують уміння колективно вирішувати завдання, сприяють активізації особистісних якостей учня.

Посилюють мотивацію, сприяють активізації комунікативної компетенції такі види робіт, як створення асоціативних рядів («Асоціативне ґроно» чи «Асоціативний кущ»), формулювання запитань, що стимулюють учня задуматися над тим, чи відповідають його уявлення загальнолюдським («Мікрофон» або «Я думаю так»):

«Чого навчає цей твір (образ)?», «Як би ви вчинили, якби були на місці персонажа?», «Чи потрапляли ви у подібні ситуації?» тощо. Так формуються комунікативна та мотиваційна компетентності.

Ефективним для виявлення та розвитку творчих здібностей учнів гімназичної ланки на уроках української мови й літератури є проведення уроків-подорожей, рольових ігор, уроків-вистав, уроків-вікторин. Робота з розвитку мовлення має здійснюватися на кожному уроці у доцільно підібраних формах і з урахуванням часу. У процесі організації навчальної діяльності слід дотримуватися гнучкості під час вибору прийомів, нестандартності, бажано створювати ситуації, які «оживлюють» уроки. Ефективним у гімназії є **проблемне навчання**. Під час вивчення нової теми перед учнями ставиться проблемне питання, яке вони осмислюють протягом уроку, вільно висловлюючи думки, обговорюючи різні ідеї. Під час створення проблемної ситуації та варіативного закріплення засвоєного матеріалу урізноманітнюються форми роботи на уроці з диференціацією за рівнем навчальної компетенції: конкурс на краще запитання, пропозицію, ідею, тематичний брейн-ринг, виклад матеріалу за опорним плакатом, схематичне відтворення теми, робота з додатковою літературою на зіставлення матеріалу та інші.

Постійна увага приділяється виробленню орфографічних умінь і навичок у поєднанні з розвитком мовлення. Тому кожній творчій роботі має передувати орфографічна підготовка, спланована з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей, набутих умінь тощо. Обов'язковим елементом уроків є так звана розминка – різного роду тренувальні вправи і завдання. Основні види розминки: лексична, орфоепічна, орфографічна, граматична, пунктуаційна, стилістична, термінологічна. Інтегрований урок у гімназії передбачає різноманітні форми використання дидактичної/навчальної ігри: практикум, диспут, навчальна гра, аукціон тощо.

Урок-змагання «Брейн-ринг» (варіант повторювально-узагальнюючого уроку, уроку закріплення). Клас ділиться на чотири групи: дві з них є командами-учасницями турніру, решта – групи підтримки (уболівальники). Умова: за кожний конкурс-змагання максимальна сума балів – десять, відповіді повинні відзначатися чіткістю, аргументованістю, мовлення – нормативністю, уболівальники допомагають команді в одержанні вищого балу, усі письмові завдання здаються після уроку на перевірку вчителю. Призначається журі, членами якого за можливості можуть бути колеги, старшокласники. Стиль спілкування з учнівською аудиторією демократичний, мовлення емоційне, організація роботи чітка, зміст уроку продуманий до дрібниць. Змагання починається зі своєї розминки.

Мовна або літературна гра «Павутиння слів». З'єднати слова певною лінією (синоніми, антоніми, терміни, багатозначні слова, слова у переносному значенні, епітети), знайти орфограми. Матеріал для роботи заздалегідь зафіксовано на дошці, викликаються по чергово представники команд. Уболівальники самостійно

працюють в зошитах. Учитель пропонує їм усно скласти речення з певним словом (на вибір); заслуховування відповідей, підведення підсумків.

Мовна гра «Коректор». Знайти помилку у виборі слова, правильну відповідь записати, з двома словами скласти речення. Вправа сприяє виробленню навичок культури мовлення, виконується самостійно, після чого зачитується вголос. Члени журі беруть на бліц-перевірку окремі роботи, підводяться підсумки.

Орфоепічна гра «Плюс-мінус». Учні уявляють себе дикторами, що готують до виступу текст з словами, де можлива орфоепічна помилка. До початку ефіру всі сумнівні питання треба з'ясувати. Вчитель диктує слова, деякі з них неправильно вимовляючи, учень не записує їх, а лише ставить позначку +, якщо вимова слова унормована, і позначку -, якщо вимова слова неунормована.

Ситуативна гра «Чи комунікативна ти людина?». Скласти діалог зі своїм суперником, опонентом, обіграти одну із запропонованих життєвих ситуацій. Під час розмови пам'ятати про інтонацію, жести, міміку.

Творчий диктант «Виправ стилістичну помилку». У тексті є 5-10 слів з іншого стилю, які учні повинні замінити.

Конкурс капітанів «Скажи без затримки». Учитель чітко називає заздалегідь підібрані слова. Капітани, чергуючись, швидко називають відповідні антоніми або синоніми. У разі затримки – відповідає суперник. Перемагає той, у кого було найменше пауз.

Інтонаційна гра «Оратор». Капітани/представники команд отримують завдання прочитати речення з певними інтонаціями:

Спочатку із захопленням, потім з осудом (*Ну і вірші!*);

Із захватом, із розчаруванням (*Оце так сюрприз!*);

Зачудовано, із зневагою (*Яка красуня!*)

Підсумки конкурсу.

Ефективним засобом підвищення грамотності учнів є *диктанти*. За метою проведення диктанти поділяють на контрольні, навчальні та контрольньо-навчальні. За характером запису тексту – дослівні та із зміною тексту (вибіркові, творчі тощо). За часом пояснення орфограм – попереджувальні, коментовані, пояснювальні. Інтегроване навчання дає можливість використання різних видів диктанту, введення в них елементів навчальної гри.

Важливим етапом уроку є закріплення знань, недооцінка його призводить до зниження формування компетенцій, до згубних наслідків, коли учні не привчаються вдумуватися в результати своєї роботи. Вправи на закріплення можуть бути різні: за підручником, за словником, картиною, опорними словами, за індивідуальними картками, у формі самодиктанту чи вибіркового/творчого диктанту, індивідуальні і групові, на уроці і вдома. Форми й методи роботи на уроці диктуються доцільністю, корисністю, змістом, складністю і важливістю матеріалу, а не безпредметною грою у види й форми.

Важливу роль зберігає постійна робота над виправленням помилок. Інтерактивне навчання передбачає не тільки виправлення помилок вчителем, а й самоперевірку, взаємну перевірку, що створює умови для самоконтролю. Курикулумом передбачено окремі уроки аналізу письмових робіт та роботи над помилками. Це загальнометодичні вимоги, коли при вивченні теми/блоку окреслюються задачі її вивчення і контролюється рівень засвоєння. Учитель у своїй роботі повинен навчити учнів самостійно працювати над помилками, готувати їх до цього, додержуючи власної системи виправлення помилок, з якою учні були б добре обізнані і яка не становила б для них труднощів. Проте систематично проводячи цю роботу, слід уникати одноманітності, постійно шукати і впроваджувати нове.

Отже, інтегровані уроки словесності розширюють можливості застосування різноманітних методів і прийомів, створення творчої атмосфери, здійснення ефективних способів контролю і самоконтролю формування і розвитку навчальних компетенцій.

3.3. Стратегії та інструменти оцінювання результатів навчання

Компетентність, як інтегрований результат індивідуальної навчальної діяльності учнів, формується на основі оволодіння ними змістовими, процесуальними і мотиваційними компонентами, його рівень виявляється у процесі оцінювання. У сучасній школі змінюється **загальна мета оцінювання** – вона перестає бути лише інструментом оцінювання успішності учня, а стає стимулом розвитку як учня, так і вчителя. У рамках цієї мети можна визначити такі **основні цілі сучасного оцінювання**:

- Порівняння наявного рівня сформованості компетентності з очікуваними результатами. Це аналіз знань та умінь учня на певному етапі, від початкового до завершального.
- Здійснення моніторингу прогресу учня. Постійне оцінювання дозволяє учням удосконалювати власні знання і демонструвати цей прогрес під час подальшого оцінювання.
- Визначення учнів з особливими освітніми потребами. Процес оцінювання дає можливість виявити учнів, які можуть потребувати додаткової підтримки в освітньому процесі внаслідок різних чинників – порушень психофізичного розвитку, інших соціальних та економічних чинників.
- Оцінювання методів викладання. Результати оцінювання можуть визначити необхідність продовження чи зміни у підходах до методів викладання. Якщо результати оцінювання демонструють низький рівень оволодіння очікуваними результатами для більшості учнів, методи викладання необхідно переглянути.

- Перегляд змісту курикулуму. Оцінювання може також визначати частини курикулуму, які вимагають перегляду, наприклад, якщо оволодіння певними знаннями чи вміннями передбачається на більш пізньому етапі або в рамках вивчення інших навчальних дисциплін. Це також може свідчити про те, що певний навчальний матеріал вимагає багато часу для викладання і може бути поданий учням для самостійного вивчення.
- Надання інформації батькам. Результати оцінювання є необхідною інформацією для обговорення її з батьками учнів під час індивідуальних зустрічей. Батьки можуть прослідкувати прогрес у розвитку дітей, оволодіння певними компетентностями, обговорити ефективні види навчальної діяльності вдома.
- Надання підтримки учням у самооцінюванні. Таке оцінювання може використовуватися учнями для визначення галузей, які потребують покращення знань чи вмінь і допомагають учням краще підготуватися до наступного оцінювання у цій галузі.

Визначено такі види оцінювання: **стартове** (первинне), **формативне і сумативне**.

Стартове (первинне) оцінювання проводиться на початку навчального року та на початку вивчення кожного нового розділу.

Формативне оцінювання

- визначає поточний рівень засвоєння знань і навичок у процесі повсякденної роботи в класі;
- дозволяє учням зрозуміти, наскільки правильно вони виконують завдання в період вивчення нового матеріалу;
- дозволяє корегувати індивідуальну траєкторію навчання учня;
- не впливає на підсумкові оцінки і дозволяє зняти страх у учнів перед помилками.

Сумативне оцінювання (в кінці вивчення теми, розділу)

- визначає рівень сформованості знань і навчальних навичок на завершенні вивчення блоку навчальної інформації;
- дає заключне судження про те, чого змогли учні навчитися;
- є основою для визначення підсумкових оцінок з дисципліни за звітні періоди (півріччя, рік).

Цілеспрямованим безперервним процесом спостереження за навчанням учнів є **формативне оцінювання**, мета якого – корегування діяльності вчителя й учнів на основі проміжних результатів, отриманих у процесі навчання. Це передбачає постановку завдань вчителем спільно з учнями для покращення результатів навчання. Тому дуже важливо організувати активні форми роботи для формативного оцінювання, щоб учні могли відчувати задоволення від того, чого вони навчилися. Результати такого оцінювання можна застосовувати для вироблення рекомендацій щодо поліпшення навчання.

Зразки видів формативного оцінювання

Картка самоконтролю (ведеться протягом усього уроку)

Прізвище, ім'я учня	
Критерії	Бали від 0 до 2
Я вмію чітко формулювати свою думку	
Я вмію підбирати приклади і чітко їх висловлювати	
Я вмію ставити запитання	
Я вмію робити логічні висновки	
Я вмію оцінювати думку інших учнів	
Загальний бал	

Загальне оцінювання роботи учнів у групі

Клас	Критерії	Самооцінка	Оцінка вчителя
Прізвище, ім'я учня			
	Працював найкраще		
	Працював добре		
	Працював посередньо		
	Незначний внесок у працю		
	Майже не працював		

Однохвилинне есе – прийом двостороннього зв'язку вчителя і учня на різних етапах засвоєння теми/блоку. Для написання однохвилинного есе вчитель пропонує такі запитання:

- Що найголовніше ти дізнався сьогодні?
- Які питання залишилися для тебе незрозумілими?

Залежно від навчального середовища та формату однохвилинне есе може бути використано по-різному. Під час уроку: урок розбивається на кілька етапів, відстежується поетапне засвоєння матеріалу учнями. На етапі рефлексії: проінформувати учнів про те, що вони будуть робити на наступному уроці.

SWOT-аналіз – просте завдання, яке учні можуть використовувати для виявлення сильних сторін (С), слабких позицій (Сл), можливостей (М) і загроз (З). Ними можна скористатися як під час занять у класі, коли вивчають нову тему, так і під час виконання завдання з оцінювання.

Сильні сторони: необхідно зосередитися на тих навичках учнів, з якими вони справляються і розуміють найкраще;

Слабкі сторони: це галузь знань, в якій учні відчувають власні прогалини або потребують додаткової допомоги. Вчителю слід максимально зосередитися на цій зоні;

Можливості: до них можуть відноситися ресурси, які учні можуть використувати для поліпшення якості свого навчання в розділі «Слабкі сторони». До подібних резервів можна віднести додаткову допомогу вчителя, веб-сайти й інші ресурси, підтримку однокласників;

Загрози: до них можна віднести те, що заважає учням досягти поставленої мети, зокрема брак навичок в розподілі часу, брак мотивації і відсутність підтримки.

Сильні сторони	Слабкі сторони
Можливості	Загрози

Три М і Д. Учням пропонується назвати три моменти, які у них вийшли добре протягом уроку, і запропонувати одну дію, яка поліпшить їх роботу на уроці.

Кола Вена. Простий тип графічного завдання, в якому одне коло представляє сектор «знаю це», інше коло – «не знаю», а перетинає секція – «заплутався». Таке завдання найкраще виконувати по завершенні невеликого розділу, перш ніж перейти до наступного.

Прийом «Драбинка». Нижня сходинка – «не зрозумів матеріал», друга сходинка – «зрозумів матеріал, але виконую завдання поки з помилками (або за допомогою вчителя)», третя сходинка – «виконую завдання самостійно і правильно», четверта сходинка – «завдання виконую правильно, матеріал уроку зрозумів і можу пояснити іншому учню».

Ментальна карта (карта знань, інтелект-карта) – це спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. Гнучкість карт знань дозволяє розглядати будь-яку тему або питання, вони можуть використовуватися для всього класу, групи або індивідуально. Можливості ментальних карт дозволяють:

- поліпшити пам'ять, нагадати факти, слова і образи
- генерувати ідеї
- надихнули на пошук рішення
- продемонструвати концепції й діаграми
- аналізувати результати або події
- структурувати творчі роботи
- підсумовувати інформацію

Інсценування уривку художнього твору. Учні в групі оцінюють один одного за запропонованими ними критеріями:

Виразне читання тексту напам'ять – 5 балів.

Сценічний костюм – 5 балів.

Артистизм – 5 балів.

Створення презентації «Цитовані ілюстрації до твору». Учні оцінюють один одного за запропонованими ними критеріями:

Естетичність оформлення – 5 балів.

Відповідність цитатного і ілюстративного матеріалу – 5 балів.

Кількість слайдів – 5 балів.

Інструменти оцінювання

Комбіновані тести, розроблені вчителем, дозволяють провести діагностику рівня компетентності учнів, тобто здатність діяти самостійно при вирішенні практичних завдань.

Стандартизовані тести (переліки запитань) на зразок: «так/ні/не знаю»; «згоден/частково/не згоден»; доповнення речень; встановлення відповідностей; вибір правильних чи неправильних відповідей тощо. Після проведення тесту необхідно провести аналіз результатів, виявити типові помилки, розробити систему роботи з корекції знань учнів.

Презентації, проекти – демонструють знання змісту та спроможність логічно мислити, аналізувати, доводити, мотивувати. Вони можуть бути теоретичними (науково-пошукові роботи, дослідження) або практичними (випуск наочної агітації, розробка фото- та відеопрезентацій, рольові ігри, сценічні вистави, виступи агіт-груп).

Портфоліо – збірка творчих робіт учня за певний період. Учнів слід мотивувати до власних роздумів про важливі проблеми. Наприклад, до портфоліо можна включити відповіді на листи, есе на задані вчителем теми.

Самооцінювання – розвиває в учнів здатність до самоаналізу, постановки мети й аналізу власних досягнень. Спочатку учень визначає, чого б він хотів досягти, проміжні результати (етапи досягнення), а наприкінці – оцінює, як йому вдалося це здійснити.

Навчальний продукт/творчі роботи – спосіб оцінити знання, навички та ставлення учнів, використовуючи їх творчий потенціал. Це можуть бути:

- реклама чи кросворд до літературного твору;
- тематичний колаж чи альбом;
- картки з тестами або ситуаціями для інтерактивних ігор;

Навчальний продукт – це запланований шкільний результат, реалізований учнями і оцінений учителем, самим учнем, його колегами і, можливо, батьками. Він буває *зовнішнім* (наприклад: план, інтелектуальна карта, малюнок, схема, есе, тест, диктант, презентація, проект, веб-сторінка тощо) і *внутрішнім* (це вміння, навички, здібності і інші особистісні якості, тобто компетенції, які отримали розвиток при створенні учнем зовнішнього результату).

Навчальний продукт як результат навчання безпосередньо співвідноситься з навчальною метою, з одиницями компетенцій, які підлягають оцінюванню. Він повинен бути посилюючим учням, поєднаний з їх індивідуальними можливостями

та інтересами. Для оцінювання шкільного продукту необхідно вибрати відповідні інструменти оцінювання.

Уміле застосування різних методів і прийомів/технік оцінювання дозволяє педагогам диференціювати навчання, враховувати потреби і можливості кожного учня, а також мотивувати на досягнення успіху.

Компетенція може бути оцінена за допомогою декількох продуктів, що забезпечує свободу кожному вчителю у виборі продукту відповідно до можливостей, умов і доступних ресурсів. Список шкільних продуктів має відкритий характер і може в подальшому бути доповнений, проте рекомендується встановити відповідний продукт, як найбільш точну проекцію для кожної специфічної компетенції відповідно до кожного конкретного випадку.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Методичний гід спрямований допомогти вчителю запровадити у навчально-виховний процес курикулум 2019 року видання, забезпечити сприятливі умови для творчого пошуку та виявлення творчих можливостей працювати по-новому. Автори запропонували сучасне бачення практичного використання курикулумних нововведень, зокрема:

- інтеграції мови та літератури в єдину дисципліну словесності,
- роботи з мовленнєвими темами, які формують ціннісні основи світогляду учнів;
- формування специфічних компетенцій через одиниці компетенцій;
- оцінювання навчального продукту.

Матеріали, наведені у гіді, допоможуть учителям української мови та літератури обрати оптимальні педагогічні технології, способи і прийоми організації уроків словесності і варіанти самостійної мовленнєво-комунікативної, мовної, читацької, проектної, дослідницької діяльності учнів. Гід є не регламентуючим документом, а помічником у процесі реформування гуманітарної освіти. Він запрошує до професійного діалогу, спільного пошуку ефективних шляхів у навчанні української мови і літератури в Республіці Молдова.

Педагогічна діяльність буде ефективною, якщо на кожному етапі уроку учень буде розуміти: **ЩО** він повинен робити; **ЯК** він повинен діяти, **ЧОМУ** це йому необхідно; **НАВІЩО** він це робить.

Учитель має необмежені можливості обирати методи та прийоми, адаптовані відповідно до особливостей класу, організовувати різні форми діяльності учнів, за реалізації яких вони можуть найраціональніше і найпродуктивніше навчатися.

Автори сподіваються, що їх рекомендації і пропозиції допоможуть успішно реалізувати інновації, як цього вимагає новий нормативний документ.

Бібліографія

1. *Cadrul de referință al Curriculumului Național*, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 432 din 29 mai 2017.
2. *Codul Educației al Republicii Moldova*, modificat LP138 din 17.06.16, MO184-192/01.07.16 art.401, intrat în vigoare 01.07.16.
3. *Concepția educației în Republica Moldova*, 2000.
4. *Convenția cu privire la Drepturile Copilului*, ratificată de Parlamentul Republicii Moldova în 1990 și intrată în vigoare în 1993.
5. *Curriculum național. Învățământul primar*. Chișinău: MECC, 2018.
6. *Curriculum școlar, clasele I-IV*. Chișinău: ME, 2010.
7. *Hotărârea Guvernului nr. 727 din 16.06.2003 despre „Aprobarea strategiei naționale privind protecția copilului și a familiei”*.
8. *ISCED – Clasificarea Internațională Standard a Educației*, UNESCO, 2011.
9. *Legea Republicii Moldova cu privire la Drepturile Copilului*, nr. 338-XIII din 15 decembrie 1994.
10. *Programul de modernizare a sistemului de învățământ din Republica Moldova*, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 863 din 26 august 2005.
11. *Standarde de eficiență a învățării*, Ministerul Educației al Republicii Moldova, 2012.
12. *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020”*, publicat: 21.11.2014 în Monitorul Oficial Nr. 345-351; art. Nr. 1014.
13. *Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022*, MECC, publicat: 07.10.2016 în Monitorul Oficial Nr. 347-352, art. Nr. 1198.
14. *Strategia Moldova Digitală 2020*, publicată: 08.11.2013 în Monitorul Oficial Nr. 252-257, art. Nr. 963.
15. *Strategia Națională Educație pentru toți*, publicată: 15.04.2003 în Monitorul Oficial Nr. 070, art. Nr. 441.

Дослідження/доповіді

16. *Evaluarea curriculumului național în învățământul general. Studiu*. Chișinău: MECC, IȘE, 2018.
17. Bucun, N.; Guțu, Vl.; Ghicov, A. [et al.] *Evaluarea curriculumului școlar. Ghid metodologic*. Chișinău: IȘE, 2017.

Спеціальна література

18. Ausubel, D. *Învățarea semnificativă*. Iași: Polirom, 2001.
19. Vocoș, M. *Instruirea interactivă*. Iași: Polirom, 2013.
20. Cartaleanu, T.; Cosovan O. ș.a. *Formarea de competențe prin strategii didactice interactive*, Chișinău, C. E. Prodidactica, 2008.
21. Cerghit, I. *Metode de învățământ*. Iași: Polirom, 2005.

22. Ciolan, L. *Dincolo de discipline. Ghid pentru învățarea integrată/crosscurriculară*. Editura Humanitas Educațional, București, 2003.
23. Ciolan, L. *Învățarea integrată*. Editura Polirom, Iași, 2008.
24. Gagné, R.M. *Condițiile învățării*, EDP, București, 1975.
25. Guțu Vl. *Curriculum educațional*. Chișinău: CEP USM, 2014.
26. Guțu, Vl. (coord.), Chicu, V., Dandara, O., [et. al.]. *Psihopedagogia centrată pe copil*. Chișinău: CEP USM, 2008.
27. Guțu Vl. *Основы национального куррикулума*/trad. din lb. rom. A. Curacițchi, Ch.: Lyceum, 2017.
28. Joița E. (coord.), *Profesorul și alternativa constructivistă a instruirii*. Editura Universitaria, Craiova, 2007.
29. Mihăescu, M.; Dulman, A.; Mihai, C. *Activități transdisciplinare. Ghid pentru învățători*. Editura Radical, București, 2004.
30. Nicolescu, B. *La transdisciplinarité (manifeste)*, Éditions du Rocher, Monaco, 1996 (trad. rom. *Transdisciplinaritatea (manifest)*, Editura Polirom, Iași, Junimea, 2007).
31. Oprea C.L. *Strategii didactice interactive*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006. 30
32. Peretti, A.; Legrand, J-A.; Boniface, J. *Tehnici de comunicare*, Polirom, Iași; 2001.
33. Petrescu, P.; Pop, V. *Transdisciplinaritatea, o nouă abordare a situațiilor de învățare. Ghid pentru cadre didactice*. Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007.
34. Pogolșa L., Bucun N. [et al]. *Monitorizarea procesului de implementare a curriculumului școlar*./Pogolșa L., Bucun N. [et al], Chișinău, 2011.
35. Saranciuc-Gordea, L. *Metodologia învățământului primar, Suport de curs*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2014.
36. Stelle, J., Meredith, K., Temple, C. *Învățarea prin cooperare, Ghidul nr. V*. Chișinău: C.E. Pro Didactica, 1998.
37. Бишова Т.В. *Интегровані уроки*. Київ: Шкільний світ, 2011.
38. Біляев О. *Интегровані уроки рідної мови*//Дивослово. – 2003. – № 5. – С.6-10.
39. Ворожейкіна О.М. *Сто цікавих ідей для проведення уроку*. – Харків: Вид. група «Основа», 2011.
40. Вердіна С.В., Панченко А.Г. *Секрети педагогічної майстерності. Уроки для вчителя*. – Харків: Вид. група «Основа», 2008.
41. Гін А.О. *Прийоми педагогічної техніки: Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність*: посібник для вчителів. – Луганськ, 2004.
42. Дачківська І.М. *Інноваційні педагогічні технології*: Навч. посібник. – Київ: Академвидав, 2004.
43. Житник Б.О. *Методичний poradnik. Форми й методи навчання*. – Харків: Вид. група «Основа», 2005
44. Федоренко В.Л. *Мовні цікавинки. Нестандартні дидактичні матеріали*. – Харків: Вид. група «Основа», 2006.
45. Щербина В.І. *Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури*. – Харків, 2005.

Література за навчальною дисципліною

46. Белякова Е. Г. *Социокультурное информационное пространство в контексте проблемы формирования личности*//Вестник ТюмГУ. Серия «Педагогика. Психология. Философия», 2010.
47. Бондаренко Ю. Взаємодія філософсько-історичних та культурологічних підходів до вивчення літератури //Українська мова і література в школі, 2006, № 5, с.50-54.
48. Бондаренко Ю. Формування історичного мислення школярів під час аналізу мови художніх творів //Українська мова і література в школі, 2005, № 8, с.30-34.
49. Варзацька Л.О. *Типи інтегрованих уроків мови та мовлення*. – 1996. – № 6.
50. Вовковінська Н.В. Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи/Н.В.Вовковінська/за ред. В.М.Мадзігона, Ю.О.Дорошенка. – К.: Педагогічна думка, 2003. – 272 с.
51. Воробцова В.В. *Використання інформаційних технологій навчання на уроках української мови та літератури*//Народна освіта. – 2007. – Випуск 2. – <http://www.narodnaosvita.kiev.ua>.
52. Горностаї, П. *Рольова компетентність як умова гармонійності життєвого світу особистості*//Психологічні перспективи. – 2004. – Вип. 6.
53. Гудзик І. П. Мовленнєве спрямування курсу української мови та критерії оцінювання досягнень учнів 5-11 класів // Рідні джерела, 2001, №1.
54. Гуцұл З.Б. *Текстоцентричні технології на уроках словесності*//Вивчаємо українську мову та літературу. - №8 (84) березень 2006.
55. Донченко Т. *Формування в учнів поняття про типи мовлення і типологічну структуру тексту*//Дивослово, 2004, № 4. С. 23-25.
56. Занюк С. Поняття компетентності в контексті саморозвитку особистості: [Аналіз пробл.]/С.Занюк // Психолог. перспективи. – 2003. – Вип. 4. – С.107-112.
57. Когут О. І. *Інноваційні технології навчання української мови і літератури*. Тернопіль: «Астон», 2005.
58. Курикулум «Українська мова і літературне читання» для 5-9 класів. – Chişinău: Luceum, 2010.
59. Кучеренко І. А. *Теоретичні і методичні засади сучасного уроку в основній школі*. Херсонський педагогічний інститут, 2015.
60. Овчарук, О. *Ключові компетентності: європейське бачення*//Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико зорієнтований збірник. – К.: Видавництво «Департамент», 2003.
61. Хорошковська, О. *Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України*. – Київ: Педагогічна думка, 2012.

Орієнтовне довгострокове проектування інтегрованої дисципліни «Українська мова і література» (фрагмент)

5 клас

№ уроку	Одиниці компетенцій	Одиниці змісту	Кількість годин	Дата	Оцінювання	Примітки
1.	1.1.; 1.2. 3.1.; 4.1	Українська мова – рідна мова українців Республіки Молдова. Д. Павличко «Рідна мова»	1		участь у мовленнєвій діяльності	
2.	1.2.; 2.1 4.1.; 5.1	Мова і мовлення. Міф «Створення світу». Самостійні частини мови.	1		читання, відповіді на запитання	
3.	1.3.; 1.4. 2.2.; 4.2.; 5.1.	Прислів'я і приказки. Тема й основна думка висловлювання. Самостійні частини мови.	1		«Карта знань»	
4.	2.1.; 3.1. 4.3.	Загадки. Літературні вірші-загадки. Самостійні частини мови.	1		схема «Види загадок»	
5.	1.1.; 2.1.; 3.1.; 4.1.; 5.1;	Тема й основна думка висловлювання. Казка «Пан Коцький». Словосполучення.	1		вибірковий диктант	
6.	4.1.; 1.1.; 2.4.; 3.3.; 5.2.	Словосполучення. «Пан Коцький»	1		«Зміни кінець казки»	
7.	1.4.; 2.2.; 3.4.; 5.3.	Речення. Граматична основа речення. Казка «Як звірі хату будували». Пряма мова.	1		міні-твор із творчим завданням	
8.	1.2.; 1.3.;	Другорядні члени речення.	2		діалог-	Продукт:
9.	2.1.; 3.1.; 4.1.	І. Франко «Фарбований Лис». Головні та другорядні персонажі.	1		розпитування	усний переказ
10.	2.3.; 3.1.; 3.3.; 4.2.	Однорідні члени речення. І. Франко «Фарбований Лис».	1		художній переказ	
11.	1.2.; 2.1.; 2.3.; 3.4.; 5.3	І. Франко «Фарбований Лис». Конфлікт казки. Діалог.	1		інсценізація уривку	
12.	1.1.; 2.4.;	В. Королів-Старий «Хуха-Моховинка».	2		складання речень	
13.	3.1.; 4.2.; 5.3	Речення просте і складне.	1		портретна характеристика героя	
14.	1.3.; 2.3.;	В. Королів-Старий «Хуха-Моховинка».	1			
	3.4.; 4.3	Характеристика казкових істот. Речення просте і складне.				
15.	1.1.; 2.4. 4.4.; 5.2.	Республіка Молдова – багатонаціональна держава. Складання діалогів.	1		ПО	

Дидактичний проект уроку

Навчальний заклад:

Дисципліна: Українська мова і література

Клас: VII

Дата:

Учитель:

Тема: Людина творить долю, а доля – людину. А. Малишко «Стежина». Прийменник.

Мета: ознайомити з прийменником як службовою частиною мови, показати різницю між однотиповими прийменниками і префіксами; сформувати вміння визначати службові частини мови, розрізняти прийменники і префікси, визначати роль прийменників у словосполученні та реченні; розвивати інтелектуальні і творчі здібності учнів; виховувати почуття патріотизму, любові до рідного дому та поваги до батьків.

Одиниці компетенцій:

- 1.1. Розрізняти поняття мова і мовлення; види мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання, письмо; знати і дотримуватися вимог до них.
- 2.1. Дотримуватися вимог до усного мовлення та правил спілкування.
- 2.5. Брати участь у дискусіях на знайому тематику, висловлювати й переконливо аргументувати власну думку.
- 3.2. Читати тексти вивчених стилів, типів і жанрів мовлення вільно, виразно, вдумливо, відповідно до норм української літературної мови.
- 4.2. Використовувати здобуті знання з української морфології для вдосконалення усного і писемного мовлення.
- 5.1. Усвідомлювати важливість вивчення рідної української мови в полікультурному середовищі Республіки Молдова.

Тип уроку: інтегрований урок застосування знань.

Обладнання: текст поезії А. Малишка «Моя стежина», відеопрезентація до уроку, картина «Очима серця, або поки баба в хаті» художника Ю. Камишного, аудіозапис пісні «Моя стежина» (на слова А. Малишка) у виконанні О. Таранця, портрет А. Малишка, презентація.

Етапи уроку	Одиниці компетенцій	Діяльність учителя	Діяльність учнів	Дидактичні стратегії	Робота з учнем ООП	Оцінювання
Виклик	1.1. 4.2.	1. Готовність учнів до уроку. 2. Перевірка домашнього завдання.	перевіряють завдання у сусіда по парті	«Ситуація успіху»	учитель перевіряє завдання	взаємопере-вірка
Осмислення	2.1. 2.5. 3.2. 4.2.	1. Епіграф уроку: Розкопаю гору та посію розу, Для людського щастя – слово дам сторожу, Пагінци зрошу я в щиро- му привіті. А для чого ж, брате, існувати в світі? (А. Малишко) Розповідь про А. Малишка 2. Повідомлення теми і мети уроку. 3. Виразне читання поезії А. Малиш- ка «Стежина» 4. Якими постають у вірші рідний край, рідна домівка? Чи можна вважати назву поезії символічною? Поясніть, що вона символізує? 5. Визначте у вірші «Стежина» служ- бові частини мови. 6. Прочитайте вірш «Стежина», пропустивши прийменники. Що вийшло? 7. Робота з підручником. 8. Із тексту вірша «Стежина» виписа- ти словосполучення з прийменни- ками, визначити відмінок залеж- них слів у словосполученні, якою частиною мови вони є?	Стежина-любов до рідного краю- біль і жаль- пам'ять Читають	Робота з епіграфом презентація Виразне читання Бесіда	працює з класом	Виразне, усвідомлене читання Уміння пояснювати підтекст Вербальне Уміння визначати головну інформацію

Інтеграція	4.2. 2.1. 2.5. 3.2.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Записати рядки поезії, розкриваючи дужки і ставлячи слова у правильну відмінкову форму. Надписати відмінок. (Пісня А. Малишка «Рідна мати моя...») 2. До виписаних слів з прийменниками придумати і записати слова з префіксами, омонімічними записаним прийменникам. 3. Робота за картиною художника Ю. Камишного «Очима серця, або поки баба в хаті», слухаючи пісню «Моя стежина» на слова А. Малишка у виконанні О. Таранця. 	Виконують завдання Усно добирають слова Відповідають на питання	пояснювальний диктант/робота за варіантами «Добери слово» «Хвилинка роздумів»	Працює з картою Працює з класом	самопере-вірка Уміння усно висловити свою думку
Рефлексія	2.5. 1.1. 4.2. 5.1.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дайте письмову розгорнуту відповідь: Які поради, заповіді отримали сьогодні від великого поета-пісняра? 2. Що нового дізналися про прийменник? Назвіть три моменти, які у них вийшли добре протягом уроку, і запропонуйте одну дію, яка поліпшить вашу роботу на уроці. 3. Оцінювання роботи учнів на уроці (коментар) Домашнє завдання: написати твір- мініатюру на тему: «А чи є у вашому серці найдорожча для вас стежина? Як би ви про неї сказали? Якою вона постає перед вами сьогодні?» (5-6 речень), виділити прийменники. Час виконання – 15 хвилин. 	Записують відповідають на питання записують у щоденник	Однохвилинне есе «Мікрофон» Усний виклад матеріалу	Працює з учителем Картка із завданням	«Три М і Д» коментоване оцінювання

Творчі види роботи з художніми творами у 8-9 класах

Паспорт епічного чи драматичного твору		Анкета літературного героя	
Автор		Твір, автор	
Назва твору		Герой	
Тема, основна думка твору		Вік	
Жанр		Місце проживання	
Розв'язок конфлікту:		Портрет, особливі прикмети	
Експозиція		Риси характеру	
Зав'язка		Оточення (родина, друзі, вороги)	
Розв'язок дії		Мета життя: цілі, принципи, уподобання	
Кульмінація		Що йому варто змінити в собі	
Розв'язка		Ставлення автора до героя	
Герої твору + характеристика одним словом		Чого я в нього можу навчитися	
Враження від прочитаного			
Життєпис письменника		Паспорт поетичного твору	
Цікавий як людина: навчання, уподобання, життєві принципи.		Твір, автор	
Цікавий як митець: творча спадщина, мистецькі відзнаки		Тема	
Можу запозичити собі		Вид лірики	
Отже: автор цікава особистість, тому що		Образи	
		Художні засоби	
		Ідея	
		Особисті враження	

